

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
مرکز دراسات الشرق الأوسط
Center for Middle Eastern Studies

ANALİZ320
EYLÜL 2024

TÜRKİYE-MISIR İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ VE GELECEğİ

STRATEJİK, EKONOMİK VE DİPLOMATİK PERSPEKTİFLER

KAAN DEVECİOğLU

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2024

ISBN-978-626-8176-73-8

9 786258 175738

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayınlanma Tarihi: 4 Eylül 2024

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Eposta : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı.

“Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir”

TÜRKİYE-MISIR İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ VE GELECEĞİ

STRATEJİK, EKONOMİK VE DİPLOMATİK PERSPEKTİFLER

Yazar Hakkında

Dr. Kaan Devecioğlu

Doktora eğitimini İstanbul Medeniyet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde "Güç Geçiş Teorisi Perspektifinden Babülmendep Boğazı'nda ABD-Çin Rekabeti (2011-2021)" konulu tez çalışmasıyla tamamladı. ORSAM'da Kuzey Afrika Çalışmaları Koordinatörü olarak görev yapmaktadır. Kuzey Afrika'da sürdürülebilir kalkınma konusunda Sudan, Tunus ve Cezayir'de saha araştırmalarında bulundu. Araştırma konuları; Afrika'da siyaset, ekonomi, güvenlik ve terör gelişmelerinin yanı sıra, özel olarak yoğunlaştığı alanlar Türk dış politikasında Afrika, Babülmendep Boğazı, Sudan ve Sahel'dir. Makaleleri ve kitap bölümleri hakemli dergilerde yayımlandı, analizleri ve görüşleri medyada ve birçok uluslararası yayında yer aldı. Anadili Türkçe, ikinci dili İngilizcedir ve orta düzeyde Arapça bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

3 GİRİŞ

5 OSMANLI TÜRKİYE'SİNİN MISIR'LA İLİŞKİLERE MİRASI

7 SOSYO-KÜLTÜREL HARMONİ

11 STRATEJİ VE GÜVENLİK BOYUTU

12 LİBYA

14 DOĞU AKDENİZ

17 DİPLOMATİK VE SİYASİ BOYUT

19 İŞ BİRLİĞİ ALANI OLARAK FİLİSTİN MESELESİ

21 ZORLU BİR DENKLEM: AFRİKA BOYNUZU VE KIZILDENİZ

24 GÖLGEDE KALAN İÇ SAVAŞ: SUDAN

27 EKONOMİK VE TİCARİ BOYUT

31 SONUÇ VE ÖNERİLER

GİRİŞ

Türkiye-Mısır ilişkileri, tarihi kökenleri, stratejik önemi ve bölgesel dinamikleri açısından çok boyutlu bir yapıya sahiptir. İki ülke arasındaki diplomatik, ekonomik ve güvenlik boyutundaki ilişkiler, Orta-doğu, Doğu Akdeniz ve Afrika'daki jeopolitik dengeleri derinden etkileme potansiyeline sahiptir. Osmanlı Devleti döneminden bu yana Türkiye ve Mısır, zengin bir ortak tarihe sahip olsalar da bu ilişki zamanla değişen uluslararası ve bölgesel konjonktüre bağlı olarak inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde, Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkiler, her iki ülkenin iç siyasi dinamikleri, bölgesel çıkarları ve uluslararası güçlerle olan etkileşimlerine göre şekillenmiştir.

Son yıllarda Türkiye-Mısır ilişkileri, Arap halk hareketleri ve 2013'te Mısır'da gerçekleştirilen askerî darbe sonrası yaşanan diplomatik gerilimlerle sınanmıştır. Türkiye'nin, Mısır'daki demokratik yollarla seçilmiş Muhammed Mursi

hükümetine verdiği destek ve Mısır'daki yeni yönetimin Türkiye'nin bu tutumuna yönelik eleştirileri, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin bozulmasına neden olmuştur. Bu süreç, karşılıklı büyükelçilerin geri çekilmesi ve diplomatik temsil düzeylerinin düşürülmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak bölgesel ve uluslararası dinamiklerin etkisiyle, Türkiye ve Mısır son yıllarda ilişkilerini yeniden canlandırma ve iş birliği fırsatlarını değerlendirme arayışına girmiştir. Bu doğrultuda, diplomatik normalleşme süreci, iki ülke arasındaki ilişkilerin geleceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkiler, stratejik, ekonomik ve diplomatik boyutlarda farklılaşan ancak birbiriyle iç içe geçmiş dinamiklerle şekillenmektedir. Stratejik açıdan, Doğu Akdeniz'deki enerji rekabeti, Libya krizine ilişkin karşıt politikalar ve Filistin meselesindeki farklı yaklaşımlar, iki ülkenin bölgesel güç projeksiyonlarını etkileyen kritik meselelerdir. Güven-

lik boyutunda ise Türkiye ve Mısır; Libya, Doğu Akdeniz ve Afrika Boynuzu gibi bölgelerde farklı stratejik çıkarlar doğrultusunda hareket etmekte ancak aynı zamanda ortak tehdit algıları ve çıkarlar doğrultusunda iş birliği yapma potansiyeline de sahip olmaktadır. Ekonomik ve ticari boyutta ise iki ülke arasındaki karşılıklı ticaret hacmi, yatırımlar ve ekonomik iş birliği anlaşmaları, ilişkilerin derinleşmesine ve karşılıklı bağımlılığın artmasına katkı sağlamaktadır.

Bu çalışma, Türkiye-Mısır ilişkilerinin stratejik, ekonomik ve diplomatik boyutlarını ele alarak bu ilişkilerin nasıl geliştiğini ve gelecekte hangi yönde evrilebileceğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Türkiye ve

Mısır arasındaki tarihi bağları ve güncel gelişmeleri inceleyerek iki ülke arasındaki rekabet ve iş birliği dinamiklerini ortaya koyacaktır. Ayrıca bölgesel ve uluslararası faktörlerin Türkiye-Mısır ilişkileri üzerindeki etkisini analiz edecek ve bu ilişkilerin gelecekte nasıl şekillenebileceğine dair öngörülerde bulunacaktır. Bu çerçevede, Türkiye ve Mısır'ın stratejik iş birliği ve rekabet alanları, bölgesel güvenlik ve istikrarın sağlanması açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerin kapsamlı bir analizini sunarak bu ilişkilerin bölgesel ve uluslararası politikalar üzerindeki etkilerini değerlendirecek ve her iki ülke için de sürdürülebilir ve yapıcı bir iş birliği modelinin nasıl geliştirilebileceğine dair politika önerileri sunacaktır.

OSMANLI TÜRKİYE'SİNİN MISIR'LA İLİŞKİLERE MİRASI

Kahire Yunus Emre Enstitüsü (Kahire YEE), Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılı dolayısıyla "Sultan II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı Fotoğraf Koleksiyonunda Mısır Albümleri" konulu konferans ve sergi düzenledi.

Türkiye ve Mısır arasındaki tarihsel ilişkiler, Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı Devleti'nin Mısır'ı fethetmesiyle başlayıp Cumhuriyet Dönemi'ne kadar uzanan, zengin ve çok katmanlı bir geçmişe sahiptir. Günümüzde iki ülke arasındaki ilişkiler, Osmanlı mirasının getirdiği ortak sosyo-kültürel değerlerin olumlu etkileri ve Cumhuriyet Dönemi'ndeki siyasi ve diplomatik gelişmeler bağlamında değerlendirilmektedir.¹ Bu ilişkilerin tarihsel kökenlerini ve değişen dinamiklerini anlamak, Türkiye ve Mısır'ın bugün birbirleriyle nasıl etkileşimde bulunduğunu daha iyi kavrayabilmek için önemlidir. Hem Osmanlı Dönemi hem de Cumhuriyet Dönemi'nde yaşanan gelişmeler, bu etkileşimin temelini oluşturan faktörleri ve iki ülke arasındaki iş birliğinin şekillenmesini derinlemesine incelenmesini gerektirmektedir.

Bu çerçevede Osmanlı Devleti, Yavuz Sultan Selim'in 1517'de Memluk Devleti'ni yen-

mesiyle Mısır'ı topraklarına katmıştır.² Bu dönemde Mısır, Osmanlı'nın önemli bir eyaleti hâline gelmiş ve bölgenin stratejik konumu, Akdeniz ve Hint Okyanusu arasındaki ticaret yollarının kontrolü ve Nil Nehri'nin sağladığı tarımsal zenginlik, Osmanlı için büyük bir öneme sahip olmuştur. Osmanlı yönetimi, Mısır'da yerel idarecilerin ve Memluk kökenli beylerin etkin olduğu bir yönetim biçimini benimsemiş, bu da bölgedeki yerel dinamiklerin korunmasına yardımcı olmuştur.

1798'de Napolyon'un Mısır'ı işgali, Osmanlı-Mısır ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. Bu işgalden dolayı literatürde, Osmanlı'nın zayıflayan kontrolüne dikkat çekilmiş olmasına rağmen Napolyon'un Mısır'dan çekilmek zorunda kalmasının ardından Osmanlı İmparatorluğu Mehmet Ali Paşa'yı (Muhammad Ali Paşa) Mısır valisi olarak atamıştır. Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı'dan bağımsız hareket etme

1 İsmail Numan Telci, "Türkiye - Mısır İlişkileri: İş Birliğinden Çatışmaya", *Devrim Sonrası Mısır Dış Politikası*, ed. İsmail Numan Telci, SETA Vakfı İktisadi İşletmesi, 2018, s.192-193.

2 Ahmet Kavas, *Osmanlı Afrika İlişkileri*, Kitabevi, İstanbul, 3. Baskı, 2015, 30-31.

girişimleri Osmanlı Devleti ile Mısır arasında birkaç çatışmaya yol açmış ve bu durum, İngiltere ve diğer Avrupa güçlerinin bölgeye müdahalesini tetiklemiştir.³ Bu bağlamda özellikle Mehmet Ali Paşa'nın ölümünden sonra Mısır'ın stratejik önemi ve Süveyş Kanalı'nın açılması, İngilizlerin bölgeye olan ilgisini artırmıştır. 1882'de İngiltere, Mısır'ı fiilen işgal etmiş ve Mısır, 1914'e kadar Osmanlı Devleti'ne bağlı bir Hıdivlik olarak kalmıştır ancak fiilen İngiliz kontrolü altında olmuştur.⁴

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkiler, Osmanlı geçmişi de katkısıyla yeniden şekillenmeye başlamıştır. Atatürk Dönemi Türkiye-Mısır ilişkileri, 1934 yılına kadar iki ülkenin farklı devlet yönetimi anlayışları nedeniyle oldukça inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Bu farklılaşma, ilişkilerin gelişmesini engellerken ciddi gerginlikler yaşandığında her iki ülke de tansiyonu daha fazla yükseltmemeye arayışında olmuştur. Türkiye ve Mısır, o dönemde Ortadoğu'nun en güçlü ve jeopolitik önemi en yüksek ülkeleri arasında yer aldığından, yöneticiler ilişkilerin kesilmesini istememiştir. 1935 yılında İtalya'nın Habeşistan'ı işgali üzerine Kızıldeniz ve Akdeniz'de ortaya çıkan ortak güvenlik kaygıları, Türkiye-Mısır ilişkilerinde istikrara yol açmış ve bu sayede 1937'de dostluk ve ikamet antlaşmaları ile tabiiyet sözleşmesi imzalanabilmiştir. Bu gelişmede İngiltere'nin de etkisi olmuştur; Mısır'ın İngiltere etkisiyle Süveyş Kanalı'nı İtalyan gemilerine kapatma kararı alması bunun bir örneğidir. Ancak Tür-

kiye-Mısır yakınlaşmasını sadece İngiltere faktörüne bağlamak yeterli olmaz; zira 1934 sonrası dünya konjonktüründeki gerginleşme de iki ülkeyi birbirine yakınlaştıran önemli bir etken olmuştur.⁵

1948'de İsrail'in kurulması, Ortadoğu'da önemli bir dönüm noktası olmuş ve Arap dünyasında yönetim değişikliklerine, milliyetçiliğin güçlenmesine, Batı karşıtı politikaların yükselmesine ve Arap-İsrail savaşlarına yol açmıştır. 1952'de Mısır'da Cemal Abdünnasır'ın liderliğe gelmesiyle birlikte, bu gelişmeler hız kazanmıştır. Soğuk Savaş Dönemi'nde Türkiye, ABD ve İngiltere gibi Batılı ülkelerle yaklaşırken Nasır liderliğindeki Mısır, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile yakın ilişkiler kurmuştur. Bu nedenle, söz konusu yıllarda Türkiye ile Mısır arasındaki ilişkiler sınırlı kalmıştır.⁶

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Türkiye ve Mısır, daha yakın ilişkiler kurma fırsatı bulmuşlardır. Ancak 2011'deki Arap halk hareketleri ve 2013'te Mısır'da gerçekleştirilen askerî darbe sonrasında iki ülke arasındaki ilişkiler yeniden gerilmiştir. Türkiye, Mısır'da demokratik yollarla seçilmiş olan Muhammed Mursi hükümetine destek verirken Mısır'da Abdülfettah el-Sisi liderliğindeki yeni yönetim, Türkiye'nin bu tavrını eleştirmiştir. Bu dönemde yaşanan siyasi gerilimler, Türkiye ve Mısır arasında karşılıklı diplomatik temsil seviyesinin düşmesine neden olmuştur.⁷ Ancak iki ülke arasındaki sosyo-kültürel ve ekonomik

3 Zekeriya Işık, "19. Yüzyıl Osmanlı Dış Politikası Üzerinde İngiliz Tesiri" *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol. 4, No. 2, 2011, p. 45-61.; Fuad Fahmy, *Kavalalı Mehmed Ali Paşa: Osmanlı Valiliğinden Mısır Sultanlığına*, Vakıfbank Kültür Yayınları, Birinci Baskı, 2020, s. 34-42.

4 Zekeriya Işık, "19. Yüzyıl Osmanlı Dış Politikası Üzerinde İngiliz Tesiri" *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol. 4, No. 2, 2011, p. 45-61.

5 Semih Bulut, "Atatürk Dönemi Türkiye-Mısır İlişkileri (1926-1938)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Vol. 26, No. 78, 2010, s. 535-560.

6 Şinasi Sönmez, "Cemal Abdün Nasır İktidarında Mısır Türkiye İlişkilerinin Türk Basınına Yansımaları (1954-1962)", *Atatürk Yolu Dergisi*, Vol. 11 No. 43, 2009, s. 491-516.

7 "Mısır Türkiye'nin Büyükelçisini 'İstenmeyen Adam' İlan Etti", *BBC News*, 23 Kasım 2013.

iliřkiler sűrdűrűlműř ve son yıllarda, bűlgesel ve uluslararası dinamikler çerçevesinde iki űlke arasındaki iliřkiler yeniden yakınlaşma sűrecine girmiřtir.

Bu bađlamda Tűrkiye ve Mısır arasındaki tarihsel iliřkiler, iki űlkenin cođrafi yakınlıđı, stratejik çıkarları ve zengin sosyo-kűltűrel mirası çerçevesinde řekillenmiř ve zamanla evrilen bir etkileřim sűreci olarak kavramsallařtırılabilir. Yavuz Sultan Selim'in 1517'de Mısır'ı Osmanlı topraklarına katmasıyla bařlayan bu iliřki, askerı, ekonomik ve kűltűrel bađların yođun olduđu bir dűnemle bařlamıř fakat zamanla bűlgesel gűç dengelerinin deđiřmesi, uluslararası műdahaleler ve farklı siyasi tercihler nedeniyle dalgalı bir seyir izlemiřtir. Cumhuriyet Dűnemi'nde, Tűrkiye ve Mısır arasındaki iliřkiler, her iki űlkenin i siyasi dinamikleri ve Batı ile kurdukları iliřkilerin niteliđine bađlı olarak iniřli çıkıřlı bir geliřim gűstermiřtir. Son yıllarda yařanan siyasi gerilimlere rađmen iki űlke de ortak tarihsel miras ve sosyo-kűltűrel deđerlerin sađladığı uyum sayesinde iliřkilerini yeniden canlandırma çabası içindedir.

SOSYO-KűLTűREL HARMONİ

Tűrkiye ve Mısır arasındaki sosyo-kűltűrel iliřkiler, her iki űlkenin Ortadođu ve Akdeniz hav-

zasında yer alması ve Osmanlı Devleti Dűnemi'nden bu yana sűregelen tarihi bađları sayesinde geliřmiřtir. Tűrkiye ve Mısır arasındaki kűltűrel etkileřimler, iki űlkenin toplumsal yapıları, dilleri, sanatları ve dini pratiklerini konsolide etmiřtir. Osmanlı yűnetimi, Mısır'da kendi idari ve sosyal sistemlerini uygularken aynı zamanda yerel kűltűrel unsurları koruma ve geliřtirme politikası izlemiřtir. Bu dűnemde, Osmanlı sanatı, mimarisi el sanatları Mısır'da űnemli bir etki oluřturmuř, İstanbul ve Kahire arasında yođun bir kűltűrel alıřveriř gerçekleřmiřtir. űzellikle mimari alanda Osmanlı etkisi, Mısır'da inřa edilen cami ve diđer dini yapılar űzerinde açıkça gűrűlmektedir. Ayrıca Osmanlı dűnemi boyunca İstanbul ve Kahire arasında bir dizi kűltűrel ve entelektűel etkileřim de gerçekleřmiř bu etkileřimler her iki űlkedeki entelektűel hareketleri ve dini dűřűnceyi etkilemiřtir.⁸

Kűltűrel diplomasi, Tűrkiye ve Mısır arasındaki iliřkilerin gűçlendirilmesinde bir araç olarak űne çıkmaktadır. Her iki űlke de kűltűr ve eđitim alanındaki iř birliklerini artırarak halklar arası diyalođu ve anlayıřı geliřtirmeyi hedeflemektedir. Tűrkiye'nin kűltűrel diplomasi stratejisinin bir parçası olarak Yunus Emre Enstitűsű (YEE), Afrika'daki ilk temsilciliđini 2010 yılında Kahi-

Tűrkiye'nin kűltűrel diplomasi stratejisinin bir parçası olarak Yunus Emre Enstitűsű (YEE), Afrika'daki ilk temsilciliđini 2010 yılında Kahire'de faaliyete açmıřtır. Bu kapsamda Kahire'de YEE, Tűrk dili, kűltűrű ve sanatı ile ilgili çeřitli kurslar ve etkinlikler dűzenlemektedir.

8 Erman Artun, "Ortak Tűrk-Mısır Halk Kűltűrű űrűnlerinin Arařtırılması űzerine Gűrűřler" *International Turkey Egypt Relations Symposium and Art Exhibition*, 2009, s. 1-3.

re'de faaliyete açmıştır. Bu kapsamda Kahire'de YEE, Türk dili, kültürü ve sanatı ile ilgili çeşitli kurslar ve etkinlikler düzenlemektedir.⁹ Bu tür faaliyetler, Türk kültürünün Mısır'da tanıtılmasına ve Mısır halkı ile Türkiye arasındaki kültürel bağların güçlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Benzer şekilde Türkiye'deki üniversiteler, Mısırlı öğrencilere yönelik çeşitli burs programları ve değişim fırsatları sunmaktadır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB) tarafından yürütülen Türkiye Bursları programı kapsamında her yıl birçok Mısırlı öğrenci, Türkiye'de eğitim görme fırsatı bulmakta ve bu sayede iki ülke arasındaki akademik ve kültürel bağlar daha da güçlenmektedir. Bu öğrenciler, Mısır'a döndüklerinde, iki ülke arasındaki kültürel etkileşimin artmasına ve karşılıklı anlayışın geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Mısır ise Türkiye'den gelen öğrencilere ve araştırmacılara, İslam ve Arap kültürü konularında eğitim ve araştırma fırsatları sunmaktadır. Özellikle Kahire'de bulunan el-Ezher Üniversitesi, Türkiye'den gelen birçok öğrenci ve akademisyene ev sahipliği yapmakta ve bu sayede İslam dünyası içerisinde entelektüel ve dini bir etkileşim alanı oluşturulmaktadır. El-Ezher Üniversitesi'nin İslami bilimler ve Arap dili alanındaki eğitim faaliyetleri, Türkiye ve Mısır arasında önemli kültürel ve dini etkileşim alanı sunmaktadır. Bu tür akademik ve dini iş birlikleri, iki ülkenin toplumsal yapısında ve kültürel kimliklerinde ortak bir zemin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.¹⁰

Diğer taraftan dini etkileşimler, Türkiye ve Mısır arasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin boyutlarından birini oluşturmaktadır. İslam dünyasının iki önemli merkezi olan Türkiye ve Mısır, özellikle dini liderlik ve entelektüel üretim açısından tarih boyunca birbirlerine et-

ki etmişlerdir. Osmanlı döneminden bu yana, İstanbul ve Kahire, İslam dünyasında önemli dini merkezler olarak öne çıkmış ve bu iki şehir arasındaki dini etkileşimler, Müslüman dünyasında entelektüel ve kültürel ağın oluşmasına katkı sağlamıştır. Mısır'da bulunan el-Ezher Üniversitesi, İslam dünyasında önemli bir dini ve entelektüel merkez olarak Türkiye'den gelen birçok öğrenci ve din adamının eğitim aldığı bir kurum olmuştur. Bu bağlamda el-Ezher Üniversitesi, Türkiye ve Mısır arasındaki dini etkileşimlerin merkezinde yer almış ve iki ülkenin dini liderleri ve entelektüelleri arasındaki etkileşimleri desteklemiştir. Benzer şekilde, Türkiye'deki İslam araştırma merkezleri ve ilahiyat fakülteleri, Mısır'dan gelen öğrencilere ve araştırmacılara ev sahipliği yaparak iki ülke arasındaki dini ve entelektüel etkileşimleri güçlendirmiştir.

Müzik alanında da benzer bir etkileşim söz konusudur. Türk ve Mısır müziği, Osmanlı ve Arap müzik geleneklerinin etkisiyle şekillenmiş, bu da iki ülke arasında ortak bir müzikal mirasın oluşmasına katkı sağlamıştır. Mısır'ın ünlü sanatçıları, Türkiye'de büyük bir hayran kitlesine sahip olmuş ve Türkiye'deki müzisyenler de Mısır müziğinden etkilenmiştir. Özellikle Umm Kulthum ve Ferid el-Atraş gibi Mısırlı sanatçılar, Türkiye'de büyük bir hayran kitlesine sahiptir ve onların müziği, Türk müziği üzerinde kalıcı bir etki bırakmıştır. Aynı şekilde Türk müziğinin de Mısır'da belirli bir hayran kitlesi bulunmaktadır ve Türk müzisyenler, Mısır'daki müzik festivallerine ve kültürel etkinliklere katılarak iki ülke arasındaki müzikal etkileşimi güçlendirmektedir.

Türkiye ve Mısır arasındaki sosyo-kültürel ilişkiler, aynı zamanda toplumsal ve kültürel değerlerin paylaşımı ve ortak kültürel kodların güçlendirilmesi üzerinden de gelişmektedir.

9 "Güncel Haberler", *Yunus Emre Enstitüsü Kahire*.

10 "Türkiye'deki Ezher Mezunları İstişare Toplantısında Buluştu", *Haber7*, 1 Haziran 2024.

Her iki ülke de ortak tarihsel miras ve kültürel bağlar doğrultusunda, toplumsal yaşamlarında benzer değerlere sahiptir. Misafirperverlik, aile bağlarının güçlülüğü, dini inançların toplumsal yaşam üzerindeki etkisi ve geleneksel kültürel pratikler, Türkiye ve Mısır toplumları arasında ortak paydaları oluşturan temel unsurlar arasındadır. Bu bağlamda Türkiye ve Mısır arasındaki sosyo-kültürel ilişkilerde medya ve popüler kültür de önemli bir rol oynamaktadır. Türk dizileri ve filmleri, Mısır'da büyük bir izleyici kitlesi tarafından takip edilmekte ve Türkiye'ye olan ilgiyi artırmaktadır.¹¹ Aynı Şekilde Mısır'ın popüler kültürü ve müziği de Türkiye'de geniş bir hayran kitlesine sahiptir ve Mısır kültürüne olan ilgiyi beslemektedir. Bu medya ve popüler kültür etkileşimleri, Türkiye ve Mısır arasındaki kültürel

bağları güçlendiren önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak Türkiye ve Mısır arasındaki sosyo-kültürel ilişkiler, tarihsel miras, kültürel diplomasi, dini ve sanatsal etkileşimler, toplumsal değerlerin paylaşımı ve kültürel iş birliği potansiyeli açısından zengin ve dinamik bir yapıya sahiptir. Bu ilişkilerin gelecekte daha da güçlendirilmesi için kültürel diplomasi, eğitim iş birlikleri, medya ve popüler kültür etkileşimleri gibi alanlarda yeni projeler ve girişimler geliştirilmesi gerekmektedir. Böylece, Türkiye ve Mısır arasındaki sosyo-kültürel ilişkiler, sadece iki ülkenin halkları arasında daha güçlü bir dostluk ve anlayış bağı oluşturmakla kalmayacak aynı zamanda bölgesel ve uluslararası barış ve istikrara da önemli katkılar sağlayacaktır.

11 "Türk Dizilerinin En Büyük İthalatları İspanya, Suudi Arabistan ve Mısır", *İktibas*, 19 Şubat 2024.

STRATEJİ VE GÜVENLİK BOYUTU

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Mısır'da.

Türkiye-Mısır ilişkilerinde strateji ve güvenlik boyutu, her iki ülkenin de Ortadoğu, Doğu Akdeniz ve Afrika'daki jeopolitik dengeleri etkileme potansiyeli taşıdığı bir çerçevede önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye ve Mısır bölgesel güvenlik konularında farklı yaklaşımlar benimsese de ortak tehditler ve çıkarlar doğrultusunda iş birliği yapma kapasitesine sahiptir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları ve deniz yetki alanları üzerindeki haklarını koruma çabalarının yanı sıra Libya krizi ve terörle mücadele gibi konularda da her iki ülkenin bölgedeki güvenlik ve istikrar arayışlarıyla kesişmektedir. Bu bağlamda, Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerin güvenlik ve strateji boyutu, bölgesel rekabetin yanı sıra iş birliği ve ortaklık fırsatlarını da barındıran dinamik bir yapı arz etmektedir.

İki ülke arası ilişkilerin son 15 yılında, 2011'de Tunus'la başlayarak Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da pek çok ülkeyi etkisi altına alan Arap

halk hareketlerine temel dönüm noktası olarak dikkat çekilebilir. Nitekim Arap halk hareketleri, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da birçok ülkenin siyasi yapısını değiştiren ve Türkiye-Mısır ilişkilerini doğrudan etkileyen bir dönüm noktası olmuştur. Türkiye, "Arap Baharı" olarak da adlandırılan bu süreci insan hakları, siyasi baskılar ve sivil toplum üzerindeki engellerin kalkması olarak görmüş ve halk hareketlerine destek vermiştir. Özellikle Mısır'da 2011'de Hüsnü Mübarek'in devrilmesiyle sonuçlanan halk ayaklanmasını destekleyen Türkiye, Mısır'la daha yakın ilişkiler kurmuştur.¹² Örneğin, SIPRI'nin silah transferleri verilerine göre Türkiye ile Mısır arasındaki Cumhuriyet Dönemi ilişkilerinde gerçekleşen tek güvenlik ekipmanı ticareti, 2011 ve 2012 yıllarında teslim edilen üç sahil güvenlik gemisinden ibarettir.¹³

2013'te Mısır'da General Abdülfettah el-Sisi tarafından gerçekleştirilen askerî darbe, Türkiye-Mısır ilişkilerinde ciddi bir kırılma nokta-

12 "Başbakan Erdoğan-Mursi Buluşması", *TRT Haber*, 30 Eylül 2012.

13 Daha detaylı bilgi için inceleyiniz: <https://armstransfers.sipri.org/ArmsTransfer/TransferRegister>

sı olmuştur. Türkiye, seçilmiş Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'nin askerî darbe ile devrilmesini sert bir şekilde eleştirmiş ve Mursi'nin serbest bırakılmasını talep etmiştir.¹⁴ Bu durum Türkiye'nin Mısır'daki yeni yönetimle diplomatik ilişkilerini kesmesine ve karşılıklı sert açıklamalar yapılmasına yol açmıştır. İki ülke arasındaki diplomatik temsil seviyesi düşürülmüş, elçiler geri çağırılmış ve ilişkiler uzun süre boyunca oldukça gergin kalmıştır. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin bozulması, Doğu Akdeniz ve Libya özelinde ortaya çıkan meydan okumalara sahip olmasından hareketle, yakın coğrafyanın istikrarına katkı sunulmasına dair imkânları da kısıtlamaktadır.

LIBYA

Libya krizi, Türkiye ve Mısır arasındaki bölgesel rekabetin en belirgin ve kritik alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Bu kriz, iki ülkenin farklı stratejik çıkarları ve bölgesel vizyonları doğrultusunda şekillenen politikaları nedeniyle, bölgedeki rekabeti daha da sertleştirmiştir. Libya'nın coğrafi konumu, enerji kaynakları ve Afrika ile Avrupa arasındaki stratejik önemi hem Türkiye hem de bu ülkeyle kara ve deniz sınırı bulunan Mısır için hayati derecede önemlidir. Bu bağlamda, her iki ülke de Libya'da kendi etkilerini artırmak ve bölgesel gücünü pekiştirmek amacıyla farklı yerel aktörleri desteklemişlerdir.

Türkiye, Libya'da Birleşmiş Milletler tarafından tanınan Ulusal Mutabakat Hükümeti'ni (UMH) desteklemektedir. Türkiye'nin bu desteği, 2019 yılında UMH ile imzalanan güvenlik ve askerî iş birliği anlaşmasıyla daha da somut hâle gelmiştir. Bu anlaşma, Türkiye'nin

Libya'da UMH'yi askerî ve lojistik açıdan desteklemesine ve UMH'nin başkent Trablus'u kontrol altında tutmasına yardımcı olmasına olanak tanımıştır.¹⁵ Türkiye'nin Libya'ya olan desteği, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarını sınırlandıran ve Türkiye'nin "Mavi Vatan" doktrini doğrultusunda enerji kaynaklarına erişimini güvence altına alan ayrı bir anlaşma ile de desteklenmiştir.¹⁶ Bu hamleler, Türkiye'nin Libya'daki varlığını güçlendirirken aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki stratejik çıkarlarını da koruma amacı taşımaktadır.

Mısır ise Libya'da, Tobruk merkezli Libya Temsilciler Meclisine ve General Halife Hafter liderliğindeki Libya Ulusal Ordusuna (LUO) destek vermektedir.¹⁷ Mısır'ın Hafter'e olan desteği, birkaç stratejik çıkar doğrultusunda şekillenmektedir. Öncelikle, Mısır, Libya'da istikrarlı ve kendisine yakın bir yönetimin iş başında olmasını istemekte ve Hafter'in Libya'nın büyük bir bölümünde kontrolü ele geçirmesini desteklemektedir. Mısır, Hafter'i destekleyerek Libya'dan ülkesine doğabilecek tehditleri en aza indirmeyi ve sınır güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca Hafter'in kontrolündeki bölgelerin Mısır sınırına yakın olması, Mısır'ın güvenlik endişelerini doğrudan etkileyen bir faktördür. Mısır, Hafter'in Libya'nın doğusunda istikrar sağlaması durumunda, kendi sınır güvenliğini ve bölgedeki çıkarlarını daha iyi koruyabileceğine inanmaktadır. Mısır, Hafter'e askerî, istihbarat ve lojistik destek sağlamanın yanı sıra Libya krizine diplomatik çözüm bulmak için uluslararası platformlarda da aktif bir rol oynamıştır.

Uluslararası bir kriz olan Libya'da, Türkiye ve Mısır'ın karşıt tarafları desteklemesi, böl-

14 "Erdoğan'dan Batı'ya 'Mısır Darbesi' Eleştirisi", *BBC News Türkçe*, 5 Temmuz 2013.

15 "Libya ile İmzalanan Güvenlik ve Askerî İş Birliği Anlaşması TBMM'de", *BBC News Türkçe*, 15 Aralık 2019.

16 Muhammet Tarhan, "Türkiye-Libya Deniz Yetki Anlaşması Doğu Akdeniz'de Hak ve Dengeleri Güvenceye Aldı", *Anadolu Ajansı*, 26 Kasım 2021.

17 Ahmet Uysal, "Mısır'ın Libya'ya Askerî Müdahale İmkânı Var mı?", *ORSAM*, 22 Haziran 2020.

gedeki rekabeti artırmıştır. Her iki ülkenin de Libya'daki pozisyonları, bölgedeki diğer aktörlerin stratejik çıkarları ve müdahaleleriyle de şekillenmektedir. Özellikle söz konusu yıllarda Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Suudi Arabistan, Mısır'ın Hafter'i destekleme politikasına katılarak Türkiye'nin Libya'daki nüfuzunu sınırlama çabalarını desteklemiştir.¹⁸ Aynı şekilde, Fransa da Hafter'e askerı ve diplomatik destek sağlamıştır. Bu da Türkiye'nin UMH'ye olan desteğini dengelemek için uluslararası bir cephe oluşturulmasına yol açmıştır.¹⁹ Rusya, Libya'da kendi çıkarlarını korumak adına Hafter'e paralı askerler ve askerı danışmanlar göndererek durumu daha da zorlu hâle getirmiştir.²⁰ ABD ise başlangıçta Libya'daki çatışmalara mesafeli bir tutum sergilese de Türkiye ve Rusya'nın Libya'daki artan etkisi karşısında NATO müttefiki Türkiye'nin rolüne yönelik bir denge politikası izlemeye başlamıştır. Uluslararası dinamikler, Libya krizini sadece bir iç savaş değil aynı zamanda büyük g rekabetinin ve bölgesel g mücadelesinin bir arenası hâline getirmiştir.

Libya'daki kriz, Türkiye ve Mısır arasındaki rekabetin sertleşmesine ve iki ülkenin diplomatik ilişkilerinde gerginliklerin artma-

sına neden olmuştur. Türkiye'nin Libya'daki askerı varlığını artırması ve Mısır'ın Hafter'e verdiği desteğin sürdürülmesi, iki ülkeyi Libya'da dolaylı bir çatışma içine sokmuştur. Bu durum, bölgedeki askerı dengeyi ve g mücadelesini daha da karmaşık hâle getirmiştir. Libya'daki bu karşıt pozisyonlar, sadece Türkiye ve Mısır arasındaki ikili ilişkileri etkilemekle kalmamış aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları, enerji güvenliği ve bölgesel güvenlik gibi geniş çaplı stratejik çıkarları da etkilemiştir. Dolayısıyla Libya krizi, Türkiye ve Mısır arasındaki güven eksikliğini derinleştirirken her iki ülke de Libya'da kendi stratejik pozisyonlarını korumak ve rakiplerinin etkisini sınırlamak için stratejiler geliştirmektedir. Bu rekabet, iki ülke arasındaki mevcut diplomatik normalleşme sürecini de test eden bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Libya krizi, Türkiye'nin Libya'daki tüm taraflarla diyalogunu geliştirmesine rağmen Mısır'la arasındaki bölgesel rekabetin yoğunlaştığı en önemli sahalardan biri olmaya devam etmektedir. İki lkenin Libya'daki farklı yerel aktörleri desteklemesi, bölgedeki askerı ve diplomatik gerilimleri artırmış ve bölgesel güvenlik di-

Uluslararası bir kriz olan Libya, sadece bir iç savaş değil aynı zamanda büyük g rekabetinin ve bölgesel g mücadelesinin bir arenası hâline gelmiştir.

18 Mücahit Aydemir, "Hafter'i Silahlandırmak İçin Servet Harcayan Birleşik Arap Emirlikleri Libya'da İstediğini Elde Edemedi", *Anadolu Ajansı*, 20 Mayıs 2020.

19 Yusuf zcan ve Enes Canlı, "Fransa, Libya'da Ekonomik ve Jeopolitik Emellerini Darbeci Hafter ile Korumanın Peşinde", *Anadolu Ajansı*, 1 Temmuz 2020.

20 "Rusya'dan Hafter'e 'Paralı Asker' Desteği: 'Suriye'de Eğitilen 450 Savaşçı Libya'ya Gönderildi", *Euro News*, 26 Mayıs 2020.

namiklerini etkilemiştir. Bu durum Türkiye ve Mısır'ın gelecekteki ilişkilerinde kritik bir unsur olarak kalmaya devam edecek ve her iki ülkenin de bölgedeki stratejik çıkarlarını koruma çabalarını sürdüreceği bir zemin oluşturacaktır. Libya'daki gelişmeler sadece Türkiye ve Mısır'ın değil aynı zamanda bölgedeki ve uluslararası arenadaki diğer aktörlerin de stratejik hesaplarını doğrudan etkileyecek niteliktedir. Bu bağlamda, Libya krizi, Türkiye ve Mısır arasındaki rekabetin bir yansıması olarak kalmaya devam edecek ve iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin geleceğini şekillendiren ana unsurlardan biri olacaktır.

Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerin strateji ve güvenlik boyutu, her iki ülkenin de Ortadoğu ve Afrika'daki jeopolitik dengeleri etkileme potansiyeline sahip olması nedeniyle çok katmanlıdır. Son 15 yılda yaşanan gelişmeler, bu ilişkilerin temel dinamiklerini ve kırılma noktalarını gözler önüne sermektedir. Arap halk hareketlerinin ardından yaşanan siyasi değişimlerden Libya krizine ve Doğu Akdeniz'deki enerji rekabetine kadar pek çok faktör, Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerin şekillenmesinde etkili olmuştur. Her iki ülke de kendi stratejik çıkarlarını ve bölgesel nüfuzlarını koruma çabası içinde, farklı yerel ve uluslararası aktörlerle iş birlikleri geliştirmiştir. Türkiye'nin "Mavi Vatan" doktrini çerçevesinde deniz yetki alanları ve enerji kaynaklarına yönelik iddialarını güçlendirme çabaları, Mısır'ın Doğu Akdeniz Gaz Forumu gibi yapılar aracılığıyla oluşturduğu ittifaklarla karşı karşıya gelmiştir. Libya'da ise karşıt tarafları destekleyen iki ülke, bölgedeki güç dengesini etkilemeye devam eden bir rekabet içindedir.

Sonuç olarak Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerde strateji ve güvenlik boyutu hem rekabet hem de iş birliği fırsatlarını barındıran

dinamik bir yapı sunmaktadır. İki ülke arasındaki mevcut gerilimlerin aşılması ve ilişkilerin normalleşme sürecine girmesi, bölgesel istikrar ve güvenlik için büyük önem taşımaktadır. Ancak bu sürecin başarılı olması için karşılıklı güvenin inşa edilmesi, uluslararası hukuk çerçevesinde çözümler aranması ve bölgesel iş birliğine dayalı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Türkiye ve Mısır'ın stratejik çıkarlarını dengeleyebileceği ve bölgesel barışa katkı sağlayabileceği bir geleceğin inşası, her iki ülkenin de hem bölgesel hem de uluslararası aktörlerle uyumlu bir strateji geliştirmesine bağlı olacaktır. Bu bağlamda, 4 Eylül 2024 tarihinde Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi'nin de Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulunması, karşılıklı diyalog ve diplomatik çabaların artırılması, iki ülke arasındaki rekabetin çatışmadan ziyade yapıcı bir iş birliğine evrilmesine zemin hazırlamasında önemli bir adım olarak okunabilir.

DOĞU AKDENİZ

Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının keşfi, bölge ülkeleri arasında iş birliği fırsatlarını artırırken aynı zamanda yeni bir rekabet alanı ortaya çıkarmıştır. Türkiye ve Mısır, bu süreçte deniz yetki alanlarının belirlenmesi ve enerji kaynaklarının paylaşımı konusunda karşı karşıya gelmişlerdir. Özellikle Türkiye'nin deniz haklarını ve çıkarlarını savunma kararlılığı, bu anlaşmazlıkların merkezinde yer almaktadır. Türkiye'nin stratejik yaklaşımı, Ege, Karadeniz ve Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarını, kıta sahanlığını ve münhasır ekonomik bölge (MEB) haklarını koruma ve bu alanlardaki egemenlik haklarını savunma amacını taşımaktadır. Bu çerçevede, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarına yönelik hak iddiaları, Türkiye'nin bu stratejisi doğrultusunda şekillenmektedir.²¹

21 Cihat Yaycı, *Mavi Vatan: Bir Harita ve Bir Doktrin Kitabı* "Türkiye'nin Denizlerdeki Misak-ı Milli'si", İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2022.

Türkiye'nin bu yaklaşımı, bölgedeki hak ve çıkarlarını koruma çabalarının bir parçası olarak 2019 yılında Libya'nın Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) ile imzaladığı deniz yetki alanlarını sınırlandırma anlaşmasıyla somutlaşmıştır. Bu anlaşma, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki deniz sınırlarını genişletme ve bölgedeki enerji kaynaklarına erişimini güvence altına alma yönündeki stratejik hamlelerinden biridir.²² Ancak bu adım, Mısır, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) gibi diğer bölge ülkeleri tarafından uluslararası hukuka aykırı olarak değerlendirilmiş ve karşı hamlelerin yapılmasına yol açmıştır. Özellikle Mısır, Yunanistan ve GKRY ile daha yakın bir iş birliğine giderek Türkiye'nin bu stratejik çerçevede ortaya koyduğu hak iddialarına karşı denge kurma çabalarını yoğunlaştırmıştır.²³

Doğu Akdeniz'deki bu jeopolitik rekabet, Türkiye ve Mısır arasındaki deniz yetki alanlarına ilişkin anlaşmazlıkları daha da derinleştirmiştir. Mısır, 2020 yılında Yunanistan ile bir deniz yetki alanlarını sınırlandırma anlaşması imzalayarak, Türkiye'nin Libya ile yaptığı anlaşmaya karşı bir hamle yapmış ve Doğu Akdeniz'deki güç dengesini etkilemiştir.²⁴ Türkiye ise bu gelişmelere yanıt olarak bölgedeki haklarını ve çıkarlarını savunmak amacıyla deniz kuvvetlerini ve sismik araştırma gemilerini bölgede aktif bir şekilde kullanmaya devam etmiştir.²⁵ Bu durum Doğu Akdeniz'de deniz güvenliği ve enerji kaynakları konusundaki rekabeti askerî ve diplomatik boyutlara taşımıştır.

Türkiye'nin yaklaşımı, sadece enerji kaynaklarını koruma değil aynı zamanda denizlerdeki jeopolitik ve stratejik çıkarlarını da güvence altına alma amacı taşıyan geniş kapsamlı bir politikayı ifade etmektedir. Türkiye, Doğu Akdeniz'deki bu strateji doğrultusunda, bölgedeki deniz yetki alanlarının adil bir şekilde paylaşılması gerektiğini savunmakta ve uluslararası hukukun bu konuda bir rehber olarak kullanılmasını gerektiğini dile getirmektedir. Türkiye'nin politikası, bölgedeki diğer aktörlerin enerji kaynakları ve deniz yetki alanları konusundaki hamlelerini de yakından izlemekte ve gerektiğinde karşı adımlar atmaktadır.²⁶

Bu jeopolitik bağlamda, Mısır'ın İsrail, Yunanistan ve GKRY ile oluşturduğu Doğu Akdeniz Gaz Forumu, Türkiye'nin enerji kaynaklarına erişimini ve bölgedeki stratejik konumunu tehdit eden bir yapı olarak algılanmıştır. Türkiye'nin forum dışı bırakılması, Ankara'nın bölgedeki diplomatik yalnızlığını derinleştirirken daha proaktif bir dış politika izlenmesine yol açmıştır. Bu politikanın bir parçası olarak Türkiye, Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon rezervlerinin araştırılması ve çıkarılması konularında KKTC ile iş birliğini güçlendirmiş ve bölgedeki askerî varlığını artırmıştır.²⁷

Sonuç olarak Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının keşfi ve bu kaynakların paylaşımı konusunda yaşanan rekabet, Türkiye ve Mısır arasındaki jeopolitik denklemi daha da zorlu hâle getirmiştir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de attığı adımlar, bölgedeki enerji ve deniz

22 Muhammet Tarhan ve Behlül Çetinkaya, "Türkiye-Libya Deniz Yetki Anlaşması, Her İki Ülkenin Egemenlik Haklarını Korudu", *Anadolu Ajansı*, 26 Kasım 2022.

23 Dr. İlhan Sağsen, "Türkiye-Libya Anlaşması: Doğu Akdeniz'de Jeopolitik Denklem Değişiyor", *Anadolu Ajansı*, 2 Aralık 2019.

24 Büşranur Begçecanlı, "Yunanistan-Mısır Anlaşması 'Türkiye'nin Yetki Alanlarına Tecavüz' Olarak Değerlendiriliyor", *Anadolu Ajansı*, 10 Ağustos 2020.

25 Ece Göksedef, "Doğu Akdeniz: Oruç Reis ve NVTEX'ler, Türkiye-Yunanistan Gerginliğinde Nasıl Rol Oynadı?", *BBC News Türkçe*, 13 Ekim 2020.

26 "Mavi Vatan'daki Haklarımızı Sonuna Kadar Koruyacağız", *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı*, 31 Ağustos 2024.

27 "Doğu Akdeniz'de Ülkemizin ve KKTC'nin Adil Bir Şekilde Yer Almadığı Hiçbir Denklem Barış ve İstikrar Üretemez", *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı*, 15 Kasım 2020.

yetki alanlarına yönelik hak iddialarını güçlendirme amacını taşıırken Mısır'ın bölgedeki diğer aktörlerle kurduğu ittifaklar, bu rekabetin daha da sertleşmesine neden olmuştur. Bu dinamikler, Doğu Akdeniz'deki stratejik dengeyi şekillendirmeye devam ederken Türkiye ve Mısır'ın gelecekteki diplomatik ve

askerî hamlelerinin bölgesel istikrar ve iş birliği üzerinde önemli bir etkisi olacaktır. Türkiye ve Mısır'ın bu zorlu jeopolitik ortamda iş birliği yapabilmesi için karşılıklı güven inşa etmeleri ve uluslararası hukuk çerçevesinde çözüm arayışlarına yönelmeleri gerekmektedir.

DİPLOMATİK VE SİYASİ BOYUT

Dışışleri Bakanı Hakan Fidan Mısır'da

Günümüz Türkiye-Mısır ilişkileri, son yıllarda yaşanan diplomatik açılımlar, bölgesel politikalar ve uluslararası kuruluşlardaki iş birliği çerçevesinde yeniden şekillenmektedir. Arap halk hareketleri sonrası dönemde yaşanan gerginliklerin ardından, her iki ülke de diplomatik ilişkileri yeniden canlandırma ve iş birliği fırsatlarını değerlendirme yoluna gitmiştir. Bu süreçte diplomatik normalleşme, bölgesel iş birliği alanları ve çok taraflı diplomasi çabaları öne çıkmaktadır. Nitekim Türkiye ve Mısır arasındaki diplomatik açılımlar ve diyalog kanalları, 2021 yılında başlayan ve iki ülke arasındaki uzun süreli diplomatik soğukluğu sona erdirmeye yönelik atılan adımlarla şekillenmiştir. Bu süreç, 2013'teki Mısır askerî darbesi sonrası kesilen diplomatik temasların yeniden başlaması ve karşılıklı güven inşasına yönelik önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerin normalleşme süreci, her iki ülkenin de stratejik çıkarlarının farkına varması ve bölge-

sel iş birliği potansiyelini değerlendirme isteği doğrultusunda ivme kazanmıştır.

2021 yılı, Türkiye-Mısır ilişkilerinde önemli bir diplomatik dönüm noktasıdır. İki ülke arasındaki diplomatik temaslar, yaklaşık sekiz yıl süren gerginliğin ardından yeniden canlanmaya başlamış ve bu dönemde birçok istikşafi görüşme gerçekleştirilmiştir. İlk olarak 2021 yılında Türkiye ve Mısır dışışleri heyetleri arasında yapılan istikşafi görüşmeler,²⁸ ilişkilerin normalleşme sürecine girmesi için zemin hazırlamıştır. Bu görüşmelerin temel amacı; iki ülke arasındaki mevcut sorunları ele almak, karşılıklı güveni yeniden inşa etmek ve ilişkilerin normalleştirilmesine yönelik somut adımlar atmaktır. Bu süreçte Türkiye, Mısır'ın Doğu Akdeniz ve Libya gibi hassas bölgesel konulardaki endişelerini dikkate almış, Mısır ise Türkiye'nin güvenlik ve stratejik çıkarlarını göz önünde bulundurmuştur. İki ülke arasındaki diplomatik temaslar, zamanla daha üst düzeydeki yetkililerin katılımıyla genişletilmiş

28 "Türkiye-Mısır İstikşafi İstışareleri Hk. Ortak Açıklama", *Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı*.

ve her iki taraf da ilişkilerin normalleşmesine yönelik güçlü bir irade göstermiştir.

2023 yılı, Türkiye ve Mısır arasında ilişkilerin normalleşme sürecinin somut adımlarının atıldığı bir yıl olmuştur. Bu kapsamda iki ülke karşılıklı olarak büyükelçi atama kararı almış bu adım diplomatik açılımların somut bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir.²⁹ Büyükelçilerin atanması, sadece diplomatik temsilin yeniden tesis edilmesi anlamına gelmemiş aynı zamanda ikili ilişkilerin daha ileriye taşınması ve bölgesel iş birliği fırsatlarının artırılması için bir temel oluşturmuştur. Diğer taraftan Şubat 2023'te Türkiye'de yaşanan depremde Mısır'ın yardımları ve dönemin Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şükri'nin ziyareti,³⁰ iki ülke arasındaki ilişkilerde normalleşme sürecini hızlandıran temel etken olmuştur.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Şubat 2024'teki Mısır ziyaretinin³¹ yanı sıra Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın Ekim 2023³² ve Ağustos 2024³³ tarihlerindeki Kahire ziyaretleri, normalleşme sürecine yeni bir ivme kazandırmıştır. Erdoğan'ın ziyareti, hem iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin derinleşmesi hem de bölgesel meselelerde iş birliği fırsatlarının ele alınması açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu ziyaret sırasında, enerji iş birliği, ticaret, güvenlik ve terörle mücadele gibi alanlarda iş birliği yapılması yönünde çeşitli anlaşmaların zemini hazırlanmış, iki ülkenin de bölgesel barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik ortak bir perspektif geliştirme arayışında olduğu gözlemlenmiştir. Dışişleri bakanları arasındaki temaslar da bu süreçte önemli bir rol oynamıştır. Türkiye ve Mısır dışişleri bakanlarının sık sık bir

araya gelerek çeşitli bölgesel ve küresel meseleleri ele almaları, iki ülkenin bölgesel ve uluslararası arenada birlikte hareket etme potansiyelini ortaya koymaktadır. Özellikle Doğu Akdeniz, Libya ve Filistin gibi konularda ortak bir zemin bulunması, iki ülkenin diplomatik diyalog ve iş birliği süreçlerini derinleştirme arzularını yansıtmaktadır.

Türkiye ve Mısır arasındaki diplomatik açılımlar ve diyalog kanalları, bölgesel iş birliği fırsatlarının değerlendirilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Her iki ülke de Doğu Akdeniz, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki jeopolitik gelişmelerden doğrudan etkilenmekte ve bu bölgelerdeki istikrarın korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye ve Mısır'ın ortak çıkarları doğrultusunda enerji güvenliği, deniz yetki alanları, terörle mücadele ve ticaret gibi alanlarda iş birliği yapma potansiyeli bulunmaktadır. Örneğin, enerji iş birliği, özellikle Doğu Akdeniz'deki doğal gaz rezervlerinin paylaşımı ve bu kaynakların uluslararası pazarlara ulaştırılması konularında iki ülkenin de ortak çıkarlarına hizmet edecek bir alan olarak öne çıkmaktadır. Türkiye ve Mısır, bölgedeki enerji kaynaklarının adil bir şekilde paylaşılması ve uluslararası hukuka uygun bir şekilde yönetilmesi konusunda ortak bir perspektif geliştirebilir. Ayrıca Libya'daki krizden etkilenen Türkiye ve Mısır'ın, bu ülkede istikrarın sağlanması ve barışçıl bir çözüm bulunması için ortak bir zemin bulması, özellikle Sahel ve Kuzeydoğu Afrika bölgelerinin istikrarı açısından stratejik bir öneme sahiptir.

Türkiye ve Mısır arasındaki diplomatik açılımlar, ilişkilerin gelecekte daha da derinleş-

29 Ferdi Bayat, "Türkiye ve Mısır'ın Karşılıklı Büyükelçi Atama Süreci Tamamlandı", *Anadolu Ajansı*, 23 Temmuz 2023.

30 "Mısır Dışişleri Bakanı Şükri, 10 Yıl Sonra Türkiye'de: Normalleşme Süreci Hızlanacak mı?", *BBC News Türkçe*, 28 Şubat 2023.

31 "Cumhurbaşkanı Erdoğan Mısır'da", *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı*, 14 Şubat 2024.

32 "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın Mısır Dışişleri Bakanı Sameh Shoukry ile Ortak Basın Toplantısı", *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*, 14 Ekim 2023.

33 "Dışişleri Bakanı Fidan Mısır'da", *TRT Haber*, 4 Ağustos 2024.

me potansiyeline işaret etmektedir. Ancak bu sürecin başarılı olması için bazı zorlukların ve engellerin aşılması gerekmektedir. Özellikle Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları ve Libya'daki çatışmalar gibi hassas konularda, her iki ülkenin de karşılıklı tavizler vermesi ve yapıcı bir diyalog sürdürmesi kritik önem taşımaktadır. Ayrıca bölgedeki diğer aktörlerin ve uluslararası güçlerin etkisi, Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerin seyrini doğrudan etkileyecek faktörler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla, Türkiye ve Mısır arasındaki diplomatik açılımlar ve diyalog kanalları hem ikili ilişkilerin normalleşmesi hem de bölgesel iş birliği fırsatlarının artırılması açısından önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. İki ülkenin de stratejik çıkarlarını gözetenek iş birliği yapması ve karşılıklı güveni yeniden inşa etmesi, Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'de daha istikrarlı ve barışçıl bir gelecek inşa edilmesine katkı sağlayabilir. Bu süreçte diplomatik diyalogun sürdürülmesi ve somut iş birliği projelerinin geliştirilmesi, Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerin gelecekte daha da güçlenmesini sağlayacak ve bu iş birliği, Gazze, Afrika Boynuzu, Kızıldeniz ve Sahel bölgelerinin istikrarına katkı sunacaktır.

İŞ BİRLİĞİ ALANI OLARAK FİLİSTİN MESELESİ

Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkiler, bölgesel meseleler ve

uluslararası platformlarda iş birliği potansiyeli açısından önemli bir derinlik ve genişlik taşımaktadır. Özellikle Filistin meselesi, iki ülkenin de dış politikalarında önemli bir yer tutmakta ve bölgedeki barış ve istikrar arayışlarında ortak bir zemin oluşturmaktadır. Türkiye ve Mısır hem ikili düzeyde hem de çok taraflı diplomasi platformlarında iş birliği yapma kapasitesine sahip bölgenin iki önemli gücü olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, bölgesel ve uluslararası iş birliği fırsatları, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelecekte nasıl şekilleneceği konusunda belirleyici bir rol oynayabilir.

Filistin meselesi, Türkiye ve Mısır'ın dış politikalarında tarihi ve stratejik bir öneme sahiptir. Her iki ülke de Filistin halkının haklarını savunmakta ve İsrail ile Filistin arasındaki çatışmaların barışçıl yollarla çözülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Türkiye, Filistin davasına güçlü bir destek vermekte ve İsrail'in işgal altındaki Filistin topraklarındaki eylemlerini sıkça eleştirmektedir. Mısır ise hem coğrafi konumu hem de tarihi bağları nedeniyle Filistin meselesinde kritik bir rol oynamakta ve Arap Birliği içinde bu konuda önemli bir ses olarak öne çıkmaktadır. Özellikle Gazze Şeridi'ne sınırı olan Mısır, bölgedeki insani yardım faaliyetleri ve sınır güvenliği konularında da aktif bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda Mısır'ın Filistin meselesindeki tutumu, Türkiye'nin de benzer

Libya'daki krizden etkilenen Türkiye ve Mısır'ın, bu ülkede istikrarın sağlanması ve barışçıl bir çözüm bulunması için ortak bir zemin bulması, özellikle Sahel ve Kuzeydoğu Afrika bölgelerinin istikrarı açısından stratejik bir öneme sahiptir.

İsrail-Filistin çatışmalarında ateşkesin sağlanması, insani yardımın artırılması ve Gazze'nin yeniden inşası gibi konularda Türkiye ve Mısır'ın koordineli çalışması, bölgedeki barış ve istikrar çabalarına katkı sağlayabilir.

bir pozisyonda olmasıyla iki ülke arasında potansiyel bir iş birliği alanı oluşturmaktadır. Özellikle 7 Ekim 2023'deki İsrail-Gazze savaşı sırasında hem Türkiye hem de Mısır ateşkes çağrısında bulunmuş ve Gazzeli gruplarla İsrail arasında diyalog kanalları kurmaya çalışmıştır.³⁴ Bu süreçte Türkiye ve Mısır'ın koordineli bir diplomatik çaba göstermesi, iki ülke arasındaki iş birliği potansiyelini artırmış ve bölgesel meselelerde ortak hareket etme kapasitesini ortaya koymuştur.

Mısır, Arap Birliği içerisinde Filistin meselesinde uzun süredir savunuculuk yaparken Türkiye de bu konuda aktif diplomatik çabalar göstermektedir. Arap Birliğinde Filistin davasının desteklenmesi ve İsrail'in Filistinlilere karşı politikalarına karşı ortak bir duruş sergilenmesi, Türkiye ve Mısır'ın bölgesel meselelerde ortak bir perspektif geliştirmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda, Türkiye'nin Filistin'e yönelik yardım ve diplomatik çabaları, Mısır tarafından olumlu karşılanabilir ve iki ülke arasında bu konuda iş birliği fırsatlarını artırabilir. Özellikle İsrail-Filistin çatışmalarında ateşkesin sağlanması, insani yardımın artırılması ve Gazze'nin yeniden inşası gibi konularda Türkiye ve Mısır'ın koordineli çalışması, bölgedeki barış ve istikrar çabalarına katkı sağlayabilir.

Diğer taraftan Türkiye ve Mısır, Birleşmiş Milletler (BM) gibi

uluslararası platformlarda ortak pozisyonlar geliştirme ve bölgesel istikrarı destekleme potansiyeline sahip iki ülke olarak dikkat çekmektedir. BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi gibi platformlarda, Filistin meselesi, Suriye krizi, Libya'da barış ve istikrarın sağlanması gibi bölgesel meselelerde ortak tavır sergileme imkânı bulunmaktadır. Ayrıca sürdürülebilir kalkınma hedefleri, iklim değişikliği, terörle mücadele ve mülteci krizleri gibi küresel sorunlar karşısında da Türkiye ve Mısır'ın ortak girişimler geliştirmesi, iki ülkenin uluslararası arenadaki etkisini artıracaktır. Dolayısıyla Türkiye ve Mısır, BM bünyesinde Filistin'in devlet olarak tanınması, Filistin halkının haklarının korunması ve İsrail'in uluslararası hukuka uyması yönündeki karar tasarılarına destek vermekte ve bu konularda ortak bir duruş sergilemektedir. Bu ortaklık her iki ülkenin de Filistin meselesindeki duyarlılıklarını ve barışçıl çözüm arayışlarını yansıtmaktadır. Ayrıca Türkiye ve Mısır'ın BM'deki insan hakları konseyleri ve barış inşası komisyonları gibi platformlarda iş birliği yapmaları, bölgesel barış ve güvenliğe katkıda bulunacaktır.

Türkiye ve Mısır'ın iş birliği yapabileceği diğer önemli bir uluslararası platformun İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) olduğuna dikkat çekilebilir. Nitekim İİT, İs-

³⁴ Kaan Devocioğlu, "İsrail-Filistin Çatışmasına Kuzey Afrika Ülkelerinin Yaklaşımı ve Türkiye", *ORSAM*, 15 Ekim 2023.

lam dünyasının karşılaştığı sorunlar karşısında ortak bir duruş sergilemek ve Müslüman toplulukların haklarını savunmak amacıyla kurulmuş bir teşkilattir. Filistin meselesi, İİT'nin en önemli gündem maddelerinden biridir. Türkiye ve Mısır'ın bu platformda ortak hareket etmesi, İslam dünyasında Filistin davasının daha güçlü bir şekilde savunulmasına katkı sağlayabilir. Aynı zamanda İİT çatısı altında Müslüman dünyasının sorunlarına yönelik barışçıl çözüm önerileri sunulması, her iki ülkenin de uluslararası arenadaki etkisini artıracaktır. Dolayısıyla, İİT bünyesinde Filistin için ortak tavır alınması ve İsrail'in ihlallerine karşı ortak açıklamalar yapılması, Türkiye ve Mısır'ın Filistin davasına olan desteğini pekiştirecektir. Ayrıca bu platformda Suriye krizi, Yemen'deki çatışmalar ve Rohingya Müslümanlarının durumu gibi diğer bölgesel ve küresel meselelerde de ortak politikalar geliştirme potansiyeli bulunmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye ve Mısır arasındaki iş birliği potansiyeli, Filistin meselesi ve diğer bölgesel konularda ortak çıkarlar doğrultusunda derinleştirilebilir. Ancak bu süreçte çeşitli zorlukların ve engellerin de dikkate alınması gerekmektedir. Özellikle Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları, Libya krizi ve Arap dünyasındaki liderlik rekabeti gibi konular, iki ülke arasındaki iş birliği çabalarını zorlaştıracak faktörler arasında yer almaktadır. Bu zorlukların aşılması için her iki ülkenin de diplomatik kanalları açık tutması, diyalog ve müzakere süreçlerini sürdürmesi gerekmektedir. Aynı şekilde, uluslararası kuruluşlar ve çok taraflı diplomasi platformlarında ortak pozisyonlar geliştirilmesi, Türkiye ve Mısır'ın bölgesel ve küresel aktörler olarak konumlarını güçlendirecektir. Ancak bu iş birliğinin sürdürülebilir olması için karşılıklı güvenin in-

şa edilmesi ve mevcut zorlukların diplomatik yollardan aşılması gerekmektedir.

ZORLU BİR DENKLEM: AFRIKA BOYNUZU VE KIZILDENİZ

Türkiye-Mısır ilişkilerinde Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz bölgesi, son dönemde artan rekabet ve iş birliği dinamikleriyle öne çıkmaktadır. Bölgedeki stratejik denge, özellikle Etiyopya'nın Büyük Etiyopya Rönesans Barajı (GERD) ile ilgili sorunları, Etiyopya'nın Somaliland ile Mutabakat Zaptı (MoU) imzalaması, Somali'nin Mısır ile yaptığı güvenlik ve askerî anlaşma ve bunun sonucunda 10 bin Mısır askerinin Somali'ye konuşlandırılması³⁵ gibi güncel gelişmelerle daha da zorlu bir denkleme dönüşmüştür. Bu durum hem Türkiye hem de Mısır için Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz'de rekabet ve iş birliği fırsatlarını artırmış aynı zamanda bölgedeki güç dengesinin yeniden şekillenmesine yol açmıştır.

Etiyopya'nın inşa ettiği ve Nil Nehri üzerindeki en büyük baraj olan Büyük Etiyopya Rönesans Barajı (GERD), Mısır ile Etiyopya arasında ciddi bir gerilim kaynağıdır. Mısır, Nil Nehri'nin su kaynaklarının kontrolünü stratejik bir güvenlik meselesi olarak görmektedir. Barajın Mısır'ın su güvenliğine tehdit oluşturduğunu savunan Kahire, Addis Ababa ile diplomatik ve teknik müzakereler yoluyla bir anlaşmaya varmaya çalışmaktadır. Ancak Etiyopya'nın barajı doldurma sürecini hızlandırması ve su kaynakları üzerindeki kontrolünü artırma çabaları, Mısır'ın endişelerini derinleştirmiştir. Bu bağlamda Mısır, Etiyopya'yı diplomatik olarak izole etmeye ve bölgedeki etkisini sınırlandırmaya yönelik stratejiler geliştirmektedir.³⁶ Somali ile yapılan güvenlik ve askerî anlaşma ve 10 bin Mısır askerinin Somali'ye konuşlandırılması, Mısır'ın Etiyopya'ya karşı stratejik bir

35 "Egypt Deploys Troops, Weapons in Somalia. Raising Tensions in the Horn of Africa", *FDD*, 31 Ağustos 2024.

36 Kaan Devecioğlu, "Büyük Etiyopya Rönesans Barajı Çıkmazı: Sudan ve Mısır Yakınlaşması", *ORSAM*, 15 Mart 2021.

Türkiye, Afrika Boynuzu'ndaki rekabeti dengelemek ve bölgedeki gerginliklerin çözümüne katkı sağlamak için "Ankara Süreci" adı verilen bir kolaylaştırıcılık girişimi yürütmektedir.

hamlesidir. Dolayısıyla bu askerî konuşlanma, Mısır'ın Afrika Boynuzu'ndaki askerî varlığını güçlendirme ve Etiyopya'yı çevreleme çabası olarak yorumlanabilir.

Somali hem Mısır hem de Etiyopya için stratejik bir öneme sahiptir. Mısır'ın Somali ile yaptığı güvenlik ve askerî anlaşma, 10 bin Mısır askerinin Somali'ye konuşlandırılmasıyla sonuçlanmış ve bu durum Etiyopya'nın tepkisine neden olmuştur. Etiyopya, Somali sınırına askerî birlikler konuşlandırarak bu duruma karşılık vermiştir.³⁷ Bu askerî konuşlanmalar, bölgedeki güvenlik dinamiklerini karmaşıklaştırmakta ve Etiyopya ile Mısır arasındaki gerilimi artırarak iki ülke arasında Somali odaklı bir çatışmaya yol açma potansiyeli taşımaktadır. Ayrıca Afrika Birliği Somali Misyonunun (ATMISS) 2024 yılı sonunda kapatılmasının ardından, Etiyopya askerlerinin Somali'den çekilmesi ve Mısır askerlerinin 5 bininin yeni kurulan Afrika Birliği Somali Destek Misyonu (AUS-SOM) kapsamında konuşlandırılması,³⁸ bölgedeki güç dengelerini yeniden şekillendirecek önemli bir gelişmedir. Mısır'ın bu adımı, Somali'deki nüfuzunu artırma ve Etiyopya'ya karşı stratejik bir denge kurma çabası olarak okunabilir.

Bu gelişmelere karşılık Türkiye, Afrika Boynuzu'ndaki reka-

beti dengelemek ve bölgedeki gerginliklerin çözümüne katkı sağlamak için "Ankara Süreci" adı verilen bir kolaylaştırıcılık girişimi yürütmektedir. Türkiye'nin bu süreçteki rolü hem Etiyopya hem de Somali ile güçlü diplomatik ve ekonomik ilişkileri sayesinde daha da önem kazanmıştır. 17 Eylül'de Ankara'da yapılacak üçüncü toplantı, bu sürecin devamı ve bölgedeki anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi için kritik bir adım olarak öne çıkmaktadır. "Ankara Süreci", Türkiye'nin Afrika Boynuzu'ndaki diplomatik etkisini artırma ve bölgedeki çatışmaları önleme çabalarının bir parçasıdır. Türkiye'nin bu girişimi, aynı zamanda Kızıldeniz havzasında istikrarın sağlanmasına yönelik uluslararası çabaların bir parçasıdır. Türkiye, Etiyopya ve Somali arasındaki anlaşmazlıkların çözümüne katkı sağlayarak bölgedeki barış ve istikrarın korunmasına yönelik dengeleyici bir aktör olarak kendini konumlandırmaktadır.

Buradan hareketle Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz'de Türkiye ve Mısır ilişkilerinde rekabet ve iş birliği alanları bulunmaktadır. Rekabette dikkat çeken ilk mesele olarak Mısır'ın Somali'ye asker göndermesi ve Etiyopya'nın bu duruma karşılık Somali sınırında askerî konuşlanma yapması, Türkiye'nin de bölgedeki stratejik çıkarlarını etkileyen önemli bir

37 Ian Wafula, "Why Ethiopia is so Alarmed by an Egypt-Somalia Alliance", *BBC News*, 30 Ağustos 2024.

38 "Egypt and Somalia's Military Agreement Alarms Ethiopia", *Agenzia Fides*, 30 Ağustos 2024.

gelişme olduğuna dikkat çekmek gerekir. Türkiye, Somali'deki güçlü askerî ve ekonomik varlığı ile bölgedeki nüfuzunu korumaya çalışırken Mısır'ın askerî hamleleri rekabetin boyutunu artırmaktadır. İkinci olarak Mısır'ın Etiyopya'ya karşı Nahda barajı meselesindeki sert tutumu ve Addis Ababa'nın Nil üzerindeki su güvenliği konusunda ödün vermemesi, Türkiye'nin bölgedeki diplomatik dengeleyici rolünü daha da zorlaştırmaktadır. Türkiye'nin hem Mısır hem de Etiyopya ile iyi ilişkiler sürdürmesi ve "Ankara Süreci" ile Etiyopya ve Somali arasındaki sorunun çözümüne katkı sağlaması, Kahire ve Addis Ababa arasında Nahda barajı özelindeki krizin yönetilmesinde de uygun bir iklim doğurabilir.

Diğer taraftan Türkiye ve Mısır, bölgedeki barış ve istikrarın korunması amacıyla iş birliği yapma potansiyeline sahiptir. Özellikle Afrika Birliği ve Birleşmiş Milletler çerçevesinde ortak barış ve güvenlik misyonlarında yer almak iki ülkenin bölgedeki nüfuzlarını güçlendirebilir ve rekabeti iş birliğine dönüştürebilir. Ayrıca Kızıldeniz ve Afrika Boynuzu'ndaki deniz güvenliği, korsanlık ve terörle mücadele konularında Türkiye ve Mısır'ın iş birliği yapma potansiyeli bulunmaktadır. Bölgedeki deniz yollarının güvenliğinin sağlanması hem Türkiye hem de Mısır'ın bölgesel ve küresel ticaretini koruma açısından önemlidir. Bu bağlamda Mısır doğrudan askerî varlık ve kont-

rol üzerinden bölgede güvenliği sağlamaya çalışırken Türkiye daha esnek ve diplomatik yöntemlerle, bölge ülkeleriyle iş birliğini artırarak deniz güvenliğine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Birbirini tamamlayan bu stratejiler, her iki ülkenin de Kızıldeniz'deki deniz yollarının güvenliğini sağlama ve deniz ticaretini koruma konusunda iş birliği içinde bir duruş sergilemesine yol açmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye ve Mısır, Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz'deki limanlar ve ticaret yolları üzerinden ekonomik iş birliği fırsatlarını değerlendirebilir. Özellikle Kızıldeniz boyunca stratejik limanların geliştirilmesi ve ticaret koridorlarının güvenliği konusunda ortak projeler geliştirmek her iki ülkenin de ekonomik çıkarlarını destekleyebilir.

Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerde Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz'deki rekabet ve iş birliği dinamikleri, bölgedeki mevcut gelişmeler ve gelecekteki olası senaryolar bağlamında değerlendirildiğinde, zorlu bir tablo sunmaktadır. Türkiye'nin "Ankara Süreci" girişimi, bölgedeki anlaşmazlıkların çözümüne katkı sağlama ve olası çatışmaların önlenmesi amacıyla önemli bir platform sunmaktadır. Türkiye'nin bu süreçteki kolaylaştırıcı rolü hem Mısır hem de Etiyopya ile dengeli bir diplomatik ilişki sürdürmesine olanak tanımaktadır. Mısır Cumhurbaşkanı Sisi'nin 4 Eylül'de Ankara'ya yaptığı resmi ziyaret de Türkiye-Mısır ilişkilerinde yeni

Mısır'ın Etiyopya'ya karşı Nahda barajı meselesindeki sert tutumu ve Addis Ababa'nın Nil üzerindeki su güvenliği konusunda ödün vermemesi, Türkiye'nin bölgedeki diplomatik dengeleyici rolünü daha da zorlaştırmaktadır. Türkiye'nin hem Mısır hem de Etiyopya ile iyi ilişkiler sürdürmesi ve "Ankara Süreci" ile Etiyopya ve Somali arasındaki sorunun çözümüne katkı sağlaması, Kahire ve Addis Ababa arasında Nahda barajı özelindeki krizin yönetilmesinde de uygun bir iklim doğurabilir.

bir dönemin başlangıcı olacaktır. Bu ziyaret, iki ülke arasında bölgesel meselelerde iş birliği fırsatlarının artırılması ve Afrika Boynuzu'ndaki rekabetin yönetilmesi için önemli bir diplomatik adım olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz, Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerde hem rekabet hem de iş birliği potansiyelinin yüksek olduğu stratejik bir bölgedir. Türkiye, "Ankara Süreci" ile bölgedeki barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik önemli bir diplomatik rol üstlenirken Mısır da bölgedeki askeri varlığını ve stratejik etkisini artırmaya yönelik adımlar atmaktadır. Bu dinamikler, Türkiye ve Mısır'ın Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz'deki gelecekteki ilişkilerinin şekillenmesinde belirleyici olacaktır. İki ülke, bölgedeki rekabeti iş birliğine dönüştürebilir ve ortak çıkarlar doğrultusunda barış ve istikrarı destekleyen bir politika izleyebilirlerse hem bölgesel hem de uluslararası arenada önemli kazanımlar elde edebilirler.

GÖLGEDE KALAN İÇ SAVAŞ: SUDAN

Sudan'daki insani kriz ve iç savaş hem uluslararası siyasette hem de Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerde özellikle İsrail-Gazze savaşının gölgesinde kalan ancak iş birliği fırsatları sunan kritik bir alan olarak öne çıkmaktadır. Sudan hem Türkiye hem de Mısır için stratejik ve tarihi bağları olan bir ülkedir. Bu iki ülke, Sudan'daki çatışmanın çözülmesi ve insani krizin hafifletilmesi için ortak çabalar geliştirme potansiyeline sahiptir.

Sudan, Nisan 2019'da Ömer el-Beşir'in devrilmesiyle başlayan siyasi geçiş süreci ve ardından Nisan 2023'te Sudan Silahlı Kuvvetleri (SSK) ile Hızlı Destek Kuvvetleri (HDK)

arasında patlak veren iç savaş nedeniyle derin bir insani krizle karşı karşıya kalmıştır.³⁹ Bu çatışma, ülke genelinde binlerce sivilin hayatını kaybetmesine, milyonlarca kişinin yerinden edilmesine ve temel altyapının ciddi şekilde zarar görmesine neden olmuştur. Sudan'daki iç savaş, sadece ülke içindeki dinamikleri değil aynı zamanda bölgesel istikrarı ve komşu ülkelerle olan ilişkileri de etkilemektedir.⁴⁰ Sudan'daki bu kriz hem Türkiye'nin hem de Mısır'ın dikkatini çeken ve uluslararası toplumun da çözüm arayışlarını desteklediği bir konu hâline gelmiştir. Türkiye ve Mısır, Sudan'daki çatışmanın çözülmesi ve insani krizin hafifletilmesi için potansiyel iş birliği alanlarına sahiptir.

Türkiye, Sudan ile güçlü tarihi ve kültürel bağlara sahip olup, özellikle son yıllarda bu ülkeyle ilişkilerini ekonomik, ticari ve insani yardımlar çerçevesinde derinleştirmiştir. Türkiye, Sudan'daki insani krizin çözülmesi ve çatışmaların sona erdirilmesi için aktif bir diplomatik rol üstlenmiştir. Mevcut durumda AFAD ve Kızılay gibi Türk yardım kuruluşları, Sudan'da geniş çaplı insani yardım operasyonları düzenlemekte ve TİKA, ülkenin çeşitli bölgelerinde sağlık, eğitim ve altyapı projeleri yürütmektedir. Ayrıca Türkiye, Sudan'da siyasi çözüm arayışlarını destekleyerek geçiş sürecinin barışçıl bir şekilde tamamlanması için diplomatik girişimlerde de bulunmaktadır.⁴¹ Sudan'daki iç savaşın çözülmesi için Türkiye'nin diplomatik çabaları, bölgedeki diğer aktörlerle, özellikle de Mısır ile iş birliği yapma potansiyelini artırmaktadır. Türkiye, Sudan'daki geçiş sürecinin barışçıl bir şekilde ilerlemesi ve çatışmaların sona erdirilmesi için uluslararası toplumla koordinasyon içinde hareket etmektedir. Bu bağlamda Türkiye, Sudan'daki

39 Kaan Devocioğlu, "Sudan Krizinde Yeni Boyut: Ordu ve Hızlı Destek Kuvvetleri Arasında Çatışma", *ORSAM*, 30 Nisan 2024.

40 Kaan Devocioğlu, "Gölgede Kalan İç Savaş: Sudan", *ORSAM*, 1 Temmuz 2024.

41 Kaan Devocioğlu, "Türkiye--Sudan Relations in Post-Bashir Era" *Journal of Middle Eastern Studies/Orta Doğu Etütleri*, Vol. 15, No. 3, 2023.

çatışmaların çözülmesi için Mısır ile ortak girişimlerde bulunabilir ve insani yardım operasyonlarını koordine edebilir.

Diğer taraftan Mısır için Sudan hem Nil Nehri üzerindeki stratejik konumu hem de bölgesel güvenlik dengeleri açısından kritik bir ülkedir. Sudan'daki istikrarsızlık, özellikle Nil Nehri üzerindeki su kaynaklarının yönetimi ve bölgedeki mülteci akınları açısından Mısır için doğrudan bir ulusal güvenlik tehdidi oluşturmaktadır. Mısır, Sudan'daki geçiş sürecinde ordu unsurların rolünü desteklemekte ve Sudan'ın siyasi geçiş sürecinin bölgesel güvenlik ve istikrara katkı sağlayacak bir şekilde tamamlanmasını istemektedir. Mısır'ın Sudan'daki çatışmanın çözülmesine yönelik çabaları, özellikle Afrika Birliği ve Arap Birliği çerçevesinde diplomatik girişimler ve insani yardım operasyonlarıyla şekillenmektedir. Mısır, Sudan'daki insani krizin hafifletilmesi için çeşitli insani yardım kuruluşları aracılığıyla yardım malzemeleri ve destek sağlamaktadır.⁴² Ayrıca Sudan'daki istikrarın sağlanması ve iç savaşın sona erdirilmesi için bölgesel ve uluslararası iş birliği çağrılarında bulunmaktadır.

Buradan hareketle, Türkiye ve Mısır, Sudan'daki insani krizle mücadelede ortak insani yardım girişimleri başlatabilir ve bu çabaları koordine edebilir. Özel-

likle sağlık hizmetleri, gıda yardımı, temiz su temini ve mülteci kamplarının iyileştirilmesi gibi konularda iki ülke, Sudan'daki insani durumu hafifletmek için iş birliği yapabilir. Türk Kızılayı ve Mısır Kızılayı gibi kurumlar aracılığıyla ortak yardım operasyonları düzenlenmesi, iki ülke arasındaki iş birliği potansiyelini artırabilir.

Diğer taraftan Türkiye ve Mısır, Sudan'daki iç savaşın çözülmesi için diplomatik çabalarını birleştirebilir ve bölgedeki barış sürecine katkı sağlayabilir. Özellikle BM, Afrika Birliği ve Arap Birliği çerçevesinde, Sudan'daki çatışmaların sona erdirilmesi için ortak diplomatik girişimlerde bulunulabilir. Türkiye'nin Somali ve Etiyopya arasındaki anlaşmazlıkların çözümüne yönelik "Ankara Süreci" kapsamındaki diplomatik çabalar, Mısır'ın bölgesel güvenlik kaygılarını dikkate alarak ve Sudan'da istikrar sağlamayı hedefleyerek daha geniş bir kapsamda koordine edilebilir.

Sudan'da barış ve güvenliğin sağlanması hem Türkiye hem de Mısır'ın bölgesel güvenlik çıkarları açısından kritik öneme sahiptir. İki ülke, Sudan'daki çatışmanın sona erdirilmesi ve istikrarın sağlanması için ortak güvenlik iş birliği projeleri geliştirebilir. Bu bağlamda, Sudan'da geçiş sürecinin desteklenmesi ve ülkenin yeniden inşası için ortak güvenlik ve kalkınma programları oluştur-

Türkiye'nin Somali ve Etiyopya arasındaki anlaşmazlıkların çözümüne yönelik "Ankara Süreci" kapsamındaki diplomatik çabalar, Mısır'ın bölgesel güvenlik kaygılarını dikkate alarak ve Sudan'da istikrar sağlamayı hedefleyerek daha geniş bir kapsamda koordine edilebilir.

42 Sara Creta, Nour Khalil, "Exclusive: Inside Egypt's Secret Scheme to Detain and Deport Thousands of Sudanese Refugees", *The New Humanitarian*, 25 Nisan 2024.

arak özellikle sınır güvenliği, terörle mücadele ve mülteci krizlerinin yönetimi gibi konularda Türkiye ve Mısır arasında iş birliği fırsatları gündeme alınabilir.

Sonuç olarak Sudan'daki insani kriz ve iç savaş, Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerde iş birliği potansiyelini barındıran kritik bir alan olarak öne çıkmaktadır. Her iki ülke de Sudan'daki çatışmanın çözülmesi ve insani krizin hafifletilmesi için potansiyel iş birliği alanlarına sahiptir. Ancak bu sürecin başarılı olabilmesi için her iki ülkenin de Sudan'daki farklı stratejik çıkarlarını

ve bölgesel dinamikleri dikkate alarak yapıcı bir iş birliği geliştirmesi gerekmektedir. Ortak insani yardım operasyonları, diplomatik girişimler ve güvenlik iş birliği projeleri, Sudan'daki barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik önemli adımlar olabilir. Ancak her iki ülkenin de daha fazla diyalog ve diplomatik çaba göstermesi gerekmektedir. Bu bağlamda Sudan'daki çatışmanın çözülmesi ve insani krizin hafifletilmesi için Türkiye ve Mısır'ın ortak çıkarlar doğrultusunda hareket etmesi, bölgesel barış ve istikrarın sağlanmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

EKONOMİK VE TİCARİ BOYUT

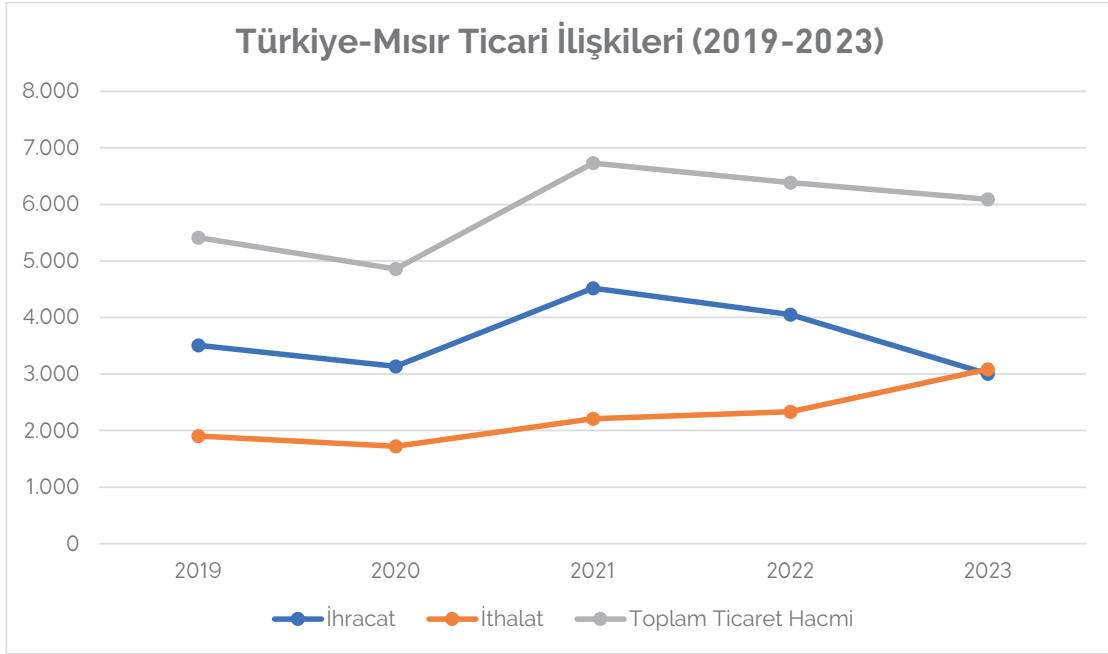
Ticaret Bakanı Ömer Bolat, Mısır Ticaret ve Sanayi Bakanı Ahmed Samir Saleh ile görüştü.

Türkiye ve Mısır arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler, tarihsel bağların ötesinde, son yıllarda hızla artan ticaret hacmi ve karşılıklı yatırımlar ile dikkat çekici bir ivme kazanmıştır. İki ülkenin ekonomik ve ticari ortaklıkları, yalnızca bölgesel düzeyde stratejik konumlarını güçlendirmekle kalmamış aynı zamanda küresel ekonomik arenada da rekabet güçlerini artırmıştır. Türkiye ve Mısır arasındaki ticaretin gelişimi, her iki ülkenin de ekonomik büyümesini ve istihdamını destekleyen çeşitli sektörlerde derinleşen iş birlikleriyle kendini göstermektedir. Bu bağlamda karşılıklı ekonomik bağımlılığın artması, iki ülkenin bölgesel ekonomi ve ticarete önemli ortaklar hâline gelmesine katkıda bulunmuştur. İlerleyen dönemlerde enerji, altyapı, turizm ve hizmet sektörlerinde ortaya çıkabilecek yeni iş birliği fırsatları, Türkiye ve Mısır arasındaki ekonomik ilişkilerin daha da derinleşmesine ve sürdürülebilir bir kalkınma modelinin geliştirilmesine olanak tanıyacaktır.

Türkiye ve Mısır arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler, son yıllarda kaydedilen gelişmelerle birlikte önemli bir ivme kazanmış ve iki ülke

arasındaki iş birliği fırsatları giderek çeşitlenmiştir. Ticaret hacminin artışı, karşılıklı yatırımlar ve özel sektör iş birlikleri, Türkiye ve Mısır'ın bölgesel ekonomi ve ticarete önemli ortaklar hâline gelmesine katkı sağlamıştır. Bu dinamik, sadece ekonomik büyüme ve istihdam oluşturma açısından değil aynı zamanda iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin güçlenmesi ve bölgesel iş birliğinin derinleşmesi açısından da kritik bir rol oynamaktadır.

Son yıllarda Türkiye ve Mısır arasındaki ticaret hacmi, önemli ölçüde artış göstermiştir. TÜİK verilerine göre 2020 itibarıyla, iki ülke arasındaki ticaret hacmi yaklaşık 5 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır ve bu rakamın 2023 yılı itibarıyla 6 milyar dolara arttığı gözlemlenmektedir. Bu artış, iki ülkenin de ekonomik ilişkilerini genişletme ve derinleştirme konusundaki kararlılığını yansıtmaktadır. Türkiye'nin Mısır'a ihraç ettiği başlıca ürünler arasında tekstil ürünleri, demir-çelik, kimyasal ürünler, elektronik eşyalar ve otomotiv parçaları bulunmaktadır. Türkiye, Mısır'ın ithalatında önemli bir paya sahip olup özellikle sanayi ve inşaat sektörlerine

Kaynak: TÜİK

yönelik hammadde ve ara ürünlerde önemli bir tedarikçi konumundadır.

Mısır ise Türkiye'ye başta kimyasal maddeler, plastik ürünler, pamuk ve çeşitli tarım ürünleri ihraç etmektedir. Mısır, Türkiye'ye yönelik ihracatını artırarak özellikle tarım ve kimya sektörlerinde rekabet gücünü artırmayı hedeflemektedir. Mısır'ın Türkiye'ye yaptığı ihracatta pamuk ve tarım ürünleri önemli bir yer tutmakta ve bu ürünler, Türkiye'nin tekstil ve gıda sektörleri için hammadde sağlamaktadır. Bu karşılıklı ticaret dinamikleri, iki ülkenin ekonomik yapısındaki farklılıkların birbirini tamamlayıcı nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye ve Mısır arasındaki ticari ilişkilerin büyümesi; özel sektör iş birlikleri ve karşılıklı yatırımlar yoluyla daha da derinleşmektedir. Türk ve Mısır özel sektörleri, çeşitli alanlarda iş birliği ve yatırım fırsatlarını değerlendirmeye devam etmektedir. Türkiye, Mısır'da özellikle tekstil, in-

şaat, enerji ve gıda sektörlerinde yatırımlar yapmaktadır. Türk tekstil firmaları, Mısır'daki uygun maliyetli iş gücü ve stratejik konumu sayesinde Mısır'ı bir üretim merkezi olarak kullanmakta ve bu sayede Afrika ve Ortadoğu pazarlarına erişim sağlamaktadır.⁴³ Özellikle Türkiye'den LC Waikiki ve Defacto gibi büyük tekstil perakendecileri, Mısır'da üretim ve dağıtım ağlarını genişleterek bölgedeki varlıklarını güçlendirmektedir.⁴⁴

İnşaat ve altyapı projeleri de Türk şirketleri için Mısır'da önemli bir yatırım alanı oluşturmaktadır. Türk inşaat firmaları, Mısır'daki büyük altyapı projelerinde aktif rol oynamakta, özellikle konut, ticari yapılar ve enerji tesisleri gibi alanlarda yatırımlar gerçekleştirmektedir. Ayrıca Türkiye'nin Mısır'da enerji sektöründe artan yatırımları, iki ülke arasındaki ekonomik iş birliğinin çeşitlenmesine katkı sağlamaktadır. Türkiye, Mısır'ın yenilenebilir enerji proje-

43 Emirhan Yılmaz, "Türkiye'nin Afrika'ya İhracatında Mısır Ön Planda", *Anadolu Ajansı*, 14 Nisan 2024.

44 Muhammet Fatih Kabasakal, "DeFacto Mısır'da 32'inci Mağazasını Açtı", *Anadolu Ajansı*, 27 Mayıs 2024.

lerine ilgi göstermekte ve bu alanda iş birliği fırsatlarını değerlendirmektedir.⁴⁵

Mısır firmaları da Türkiye'deki çeşitli sektörlerde iş birliği fırsatları aramaktadır. Özellikle tekstil, kimya ve gıda sektörlerinde Türk piyasasına giriş yaparak Türkiye'nin büyük iç pazarında rekabet avantajı elde etmeyi hedeflemektedirler. Ayrıca Mısır'ın gıda ürünleri ve tarımsal hammadde ihracatı, Türkiye'deki sanayi ve gıda işleme sektörlerinde önemli bir role sahiptir. Bu iş birlikleri, her iki ülke için de ekonomik büyüme ve istihdam yaratma açısından önemli fırsatlar sunmaktadır.⁴⁶

İki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmesinde, karşılıklı yatırımları teşvik eden ekonomik iş birliği ve yatırım anlaşmaları önemli rol oynamaktadır. Türkiye ve Mısır, 2005 yılında Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzalamış ve bu anlaşma, ikili ticaretin serbestleşmesine ve yatırımların artmasına katkı sağlamıştır.⁴⁷ Bu anlaşma, Türkiye ve Mısır arasındaki ticaret hacmini artırmış ve gümrük vergilerinin düşürülmesi ile ticaretin daha da serbest hâle gelmesini sağlamıştır. Bu ekonomik iş birliği anlaşmaları, iki ülke arasındaki ticaretin ve yatırımların sürdürülebilir bir şekilde büyümesine olanak tanımaktadır. Türkiye ve Mısır ayrıca enerji, altyapı ve sanayi gibi stratejik sektörlerde karşılıklı yatırımların artırılması amacıyla çeşitli ekonomik forumlar ve yatırım zirveleri düzenlemekte ve özel sektör temsilcilerini bir araya getirmektedir. Bu tür etkinlikler, iki ülke arasındaki ekonomik iş birliğini daha da güçlendirmek için önemli fırsatlar sunmaktadır.

Türkiye ve Mısır arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler, gelecekte daha da derinleşme

potansiyeline sahiptir. Her iki ülke de ekonomik büyümelerini sürdürülebilir kılmak ve bölgesel ticaret ağlarını genişletmek için birbirlerinin pazarlarını daha etkin bir şekilde kullanabilirler. Türkiye ve Mısır arasındaki ticaret hacminin daha da artırılması, özellikle enerji, altyapı, turizm ve hizmet sektörlerinde yeni iş birliği fırsatlarının değerlendirilmesi ile mümkün olacaktır. Örneğin; enerji sektörü, iki ülke arasındaki iş birliğinin derinleştirilmesi için büyük bir potansiyele sahiptir. Türkiye ve Mısır, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının keşfi ve bu kaynakların uluslararası pazarlara ulaştırılması konusunda ortak projeler geliştirebilirler. Özellikle yenilenebilir enerji alanında yapılacak iş birlikleri, her iki ülkenin de enerji arz güvenliğini artırmasına ve ekonomik büyümelerini desteklemesine katkı sağlayabilir. Ayrıca turizm sektörü de Türkiye ve Mısır arasındaki ekonomik ilişkilerin genişlemesi için bir başka önemli alan olarak öne çıkmaktadır.⁴⁸ İki ülke turizm alanında ortak tanıtım kampanyaları düzenleyebilir ve turizm altyapısının geliştirilmesi için karşılıklı yatırımları teşvik edebilirler. Bu tür iş birlikleri, her iki ülkenin de turizm gelirlerini artırmasına ve ekonomik büyüme sağlamasına yardımcı olabilir.

Diğer taraftan karşılıklı yatırımlar, Türkiye ve Mısır'ın sadece ikili ilişkilerinde değil aynı zamanda bölgesel düzeyde de stratejik bir öneme sahiptir. Türkiye, Mısır'daki yatırımları aracılığıyla Afrika pazarına erişim sağlarken Mısır da Türkiye'deki yatırımları aracılığıyla Doğu Avrupa ve Orta Asya pazarlarına erişim fırsatı elde etmektedir. Bu karşılıklı yatırım stratejileri, iki ülkenin de bölgesel ticaret ve yatırım ağlarını genişletmesine olanak tanımaktadır. Nitekim

45 Genco Uysal, "Türk Yatırımcılar İçin Yıldızı Parlayan Ülke: Mısır", *Sektorum Akıllı İşler Dergisi*, 1 Nisan 2022.

46 "Mısır Ülke Bilgi Notu", *TİM Ekonomik Araştırmalar*, Ekim 2023.

47 "Mısır", *Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı*, 28 Eylül 2023.

48 Hüseyin Özer, "Türkiye Mısır İlişkilerinin İki Ülke Turizmine Etkisi (2010-2017 yılları)", *Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi*, 2020.

bölgesel ekonomik entegrasyon çabaları da Türkiye ve Mısır'ın iş birliği fırsatlarını artırmaktadır. İki ülke özellikle Afrika ve Ortadoğu'daki diğer ülkelerle ortak projeler geliştirebilir ve bölgesel ticaret koridorlarını güçlendirebilirler. Bu tür bölgesel iş birliği girişimleri, Türkiye ve Mısır'ın ekonomik büyümesini destekleyebilir, bölgesel istikrar ve kalkınmaya katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak Türkiye ve Mısır arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler, son yıllarda kaydedilen ilerlemelerle birlikte önemli bir gelişme kaydetmiştir ve her iki ülke için de stratejik ve ekonomik kazançlar sunmaktadır. Ticaret hacminin diplomatik sorunlara rağmen istikrarı-

nı kaybetmemesi, karşılıklı yatırımlar ve özel sektör iş birlikleri, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin derinleşmesine ve çeşitlenmesine katkı sağlamaktadır. Gelecekte enerji, altyapı, turizm ve hizmet sektörlerinde yeni iş birliği fırsatlarının değerlendirilmesi, Türkiye ve Mısır arasındaki ekonomik ilişkilerin daha da güçlenmesine katkıda bulunabilir. Bu iş birliklerinin sürdürülebilirliği, her iki ülkenin de karşılıklı çıkarlarını gözeterek yapıcı bir diyalog sürdürmesine ve ortak projeler geliştirmesine bağlı olacaktır. Böylece Türkiye ve Mısır arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler hem ikili düzeyde hem de bölgesel düzeyde daha istikrarlı ve güçlü bir temele oturabilir.

Dışışleri Bakanı Hakan Fidan Kahire'de Mısır Dışışleri, Gc ve Yurtdış Mısırlular Bakanı Bedr Abdulati ile heyetler arası görüşme gerçekleştirdi.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye-Mısır ilişkileri, tarihsel bağları, stratejik konumları ve bölgesel çıkarları itibarıyla çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Tarih boyunca inişli çıkışlı bir seyir izleyen bu ilişkiler, son yıllarda hem rekabet hem de iş birliği unsurlarını barındıran dinamik bir süreçten geçmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan tarihi bağlar ve Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren süregelen diplomatik etkileşimler, iki ülkenin ilişkilerinin temel zeminini oluşturmaktadır. Ancak Arap halk hareketleri ve 2013'te Mısır'da gerçekleştirilen askerİ darbe sonrası iki ülke arasındaki ilişkilerde yaşanan gerilimler, stratejik rekabeti artırmış ve diplomatik ilişkilerin seviyesini düşürmüştür. Bununla birlikte son yıllarda atılan diplomatik adımlar ve normalleşme süreçleri, Türkiye ve Mısır arasında yeni bir iş birliği döneminin kapısını aralamıştır.

Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkiler özellikle Doğu Akdeniz, Libya, Filistin, Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz gibi bölgelerde stratejik, güvenlik ve ekonomik boyutlarıyla ne çıkmaktadır. Doğu Akdeniz'deki enerji rekabeti, Libya krizindeki karşit pozisyonlar ve Filistin mesele-

sinde ortak bir zemin arayışı, iki ülkenin bölgesel politikalarını şekillendiren temel unsurlar arasında yer almaktadır. Öte yandan Afrika Boynuzu ve Kızıldeniz'de artan rekabet ve iş birliği dinamikleri, Türkiye ve Mısır'ın bölgesel etkisini artırma ve stratejik pozisyonlarını güçlendirme çabalarını yansıtılmaktadır.

İki lke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler ise son yıllarda kaydedilen ilerlemelerle birlikte önemli bir gelişme kaydetmiştir ve her iki ülke için de stratejik ve ekonomik kazançlar sunmaktadır. Ticaret hacminin artışı, karşılıklı yatırımlar ve özel sektör iş birlikleri, Türkiye ve Mısır'ın bölgesel ekonomi ve ticarete önemli ortaklar hâline gelmesine katkı sağlamaktadır. Bu iş birliği, sadece ekonomik büyüme ve istihdam oluşturma açısından değil aynı zamanda iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin güçlenmesi ve bölgesel iş birliğinin derinleşmesi açısından da kritik bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkiler hem rekabet hem de iş birliği unsurlarını barındıran dinamik bir yapıya sahiptir. İki lke, stratejik rekabetlerine rağmen bölgesel

ve küresel meselelerde iş birliği yapabilecekleri alanlara sahiptir. Bu iş birliği bölgesel barış ve istikrarın sağlanması açısından kritik bir rol oynayabilir. Ancak bu iş birliğinin sürdürülebilir olması için her iki ülkenin de karşılıklı güven inşa etmesi ve uluslararası hukuka dayalı çözüm arayışlarına yönelmesi gerekmektedir.

Buradan hareketle Türkiye – Mısır ilişkilerinin sürdürülebilirliğine dair dört ana alan için politika önerilerinde bulunulabilir.

Bunlardan ilki, karşılıklı güven artırıcı önlemler kapsamında diplomatik iletişim kanallarının güçlendirilmesi ve bölgesel meselelerde askerî diyalog ve güvenlik iş birliğinin sağlanmasıdır. Türkiye ve Mısır, karşılıklı büyükelçi atamaları ve üst düzey diplomatik temaslar yoluyla güven inşa etme sürecini devam ettirmelidir. Bu bağlamda, düzenli olarak gerçekleştirilecek diplomatik istişareler ve ortak komiteler oluşturulması, iki ülke arasındaki sorunların çözümünde ve iş birliği alanlarının geliştirilmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Diğer taraftan, Doğu Akdeniz ve Libya gibi stratejik bölgelerde karşı karşıya gelen iki ülke, askerî diyalog mekanizmaları oluşturarak karşılıklı güveni artırıcı önlemler almalıdır. Ortak askerî tatbikatlar, eğitim programları ve güvenlik iş birliği anlaşmaları, iki ülkenin bölgesel güvenlik ve istikrarı sağlama yönündeki çabalarını destekleyecektir.

İkincisi, diplomatik diyalogun sürdürülmesi ve genişletilmesi kapsamında Türkiye ve Mısır'ın, bölgesel ve uluslararası iş birliği platformlarını kullanımı ve ticari diplomasiyi kullanmasıdır. Türkiye ve Mısır, Birleşmiş Milletler, Arap Birliği, İslam İşbirliği Teşkilatı gibi uluslararası platformlarda ortak pozisyonlar geliştirerek bölgesel istikrarı destekleyebilirler. Özellikle Filistin meselesi, Suriye krizi ve Sudan'daki iç savaş gibi konularda koordineli bir diplomasi yürütülmesi, iki ülkenin uluslararası arenadaki etkisini artıracaktır. Ayrıca

Türkiye ve Mısır, ekonomik ve ticari iş birliğini artırmak amacıyla ortak ekonomik forumlar ve iş zirveleri düzenlemelidir. Bu forumlar, özel sektör temsilcilerini bir araya getirerek ticaret ve yatırımların artırılmasına yönelik stratejiler geliştirilmesine olanak tanıyacaktır. Bu kapsamda, enerji ve altyapı projelerinde iş birliği fırsatlarının değerlendirilmesi, iki ülkenin ekonomik büyümesine katkı sağlayacaktır.

Üçüncüsü, Türkiye ve Mısır'ın enerji iş birliği, deniz güvenliği ve terörle mücadelede iş birliği konularında "stratejik ortaklık" için yol haritası belirlemesidir. Türkiye ve Mısır, Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının keşfi ve bu kaynakların uluslararası pazarlara ulaştırılması konusunda ortak projeler geliştirmelidir. Özellikle yenilenebilir enerji alanında yapılacak iş birlikleri, her iki ülkenin de enerji arz güvenliğini artırmasına ve ekonomik büyümelerini desteklemesine katkı sağlayabilir. Diğer taraftan Türkiye ve Mısır, Kızıldeniz ve Afrika Boynuzu'ndaki deniz güvenliği, korsanlık ve terörle mücadele konularında iş birliği yapma potansiyeline sahiptir. Bölgedeki deniz yollarının güvenliğinin sağlanması hem Türkiye hem de Mısır'ın bölgesel ve küresel ticaretini korumaları açısından önemlidir. Bu bağlamda ortak deniz güvenliği tatbikatları ve bilgi paylaşım mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Dördüncüsü, Türkiye ve Mısır'ın Sudan krizine dair ortak çözümler geliştireceğidir. Bu kapsamda iki ülke, ortak insani yardım operasyonları ve çatışan aktörler arasında barış süreci için diplomatik girişimler başlatabilir. Türkiye ve Mısır, Sudan'daki insani krizin çözülmesi için özellikle sağlık hizmetleri, gıda yardımı, temiz su temini ve mülteci kamplarının iyileştirilmesi gibi konularda iş birliği yapabilir. Ayrıca Türkiye ve Mısır, Sudan'daki iç savaşın çözülmesi için diplomatik çabalarını birleştirebilir ve bölgedeki barış sürecine katkı sağlayabilir. Özellikle Afrika Birliği, Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği çerçevesinde, Sudan'daki çatışmaların sona

erdirilmesi için ortak diplomatik girişimlerde bulunulabilir.

Sonuç olarak Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkiler hem rekabet hem de iş birliği unsurlarını barındıran dinamik bir yapı sunmaktadır. İki ÷lke arasındaki mevcut gerilimlerin aşılması ve ilişkilerin normalleşme sürecine girmesi, bölgesel istikrar ve güvenlik için büyük önem taşımaktadır. Ancak bu sürecin başarılı olması için karşılıklı güvenin inşa edilmesi, uluslararası hukuk çerçevesinde çözümler aranması

ve bölgesel iş birliğine dayalı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Türkiye ve Mısır'ın stratejik çıkarlarını dengeleyebileceği ve bölgesel barışa katkı sağlayabileceği bir geleceğin inşası, her iki ÷lkenin de hem bölgesel hem de uluslararası aktörlerle uyumlu bir strateji geliştirmesine bağlı olacaktır. Bu bağlamda Türkiye ve Mısır arasında yeni bir iş birliği döneminin başlaması, bölgesel barış ve istikrarın sağlanmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- "Başbakan Erdoğan-Mursi Buluşması", *TRT Haber*, 30 Eylül 2012.
- "Cumhurbaşkanı Erdoğan Mısır'da", *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı*, 14 Şubat 2024.
- "Dışişleri Bakanı Fidan Mısır'da", *TRT Haber*, 4 Ağustos 2024.
- "Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın Mısır Dışişleri Bakanı Sameh Shoukry ile Ortak Basın Toplantısı", *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*, 14 Ekim 2023.
- "Doğu Akdeniz'de Ülkemizin ve KKTC'nin Adil Bir Şekilde Yer Almadığı Hiçbir Denklem Barış ve İstikrar Üretemez", *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı*, 15 Kasım 2020.
- "Egypt and Somalia's Military Agreement Alarms Ethiopia", *Agenzia Fides*, 30 Ağustos 2024.
- "Egypt Deploys Troops, Weapons in Somalia, Raising Tensions in the Horn of Africa", *FDD*, 31 Ağustos 2024.
- "Erdoğan'dan Batı'ya 'Mısır Darbesi' Eleştirisi", *BBC News Türkçe*, 5 Temmuz 2013.
- "Güncel Haberler", *Yunus Emre Enstitüsü Kahire*.
- "Libya ile İmzalanan Güvenlik ve Askeri İş Birliği Anlaşması TBMM'de", *BBC News Türkçe*, 15 Aralık 2019.
- "Mavi Vatan'daki Haklarımızı Sonuna Kadar Koruyacağız", *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı*, 31 Ağustos 2024.
- "Mısır Dışişleri Bakanı Şükrü, 10 Yıl Sonra Türkiye'de: Normalleşme Süreci Hızlanacak mı?", *BBC News Türkçe*, 28 Şubat 2023.
- "Mısır Türkiye'nin Büyükelçisini 'İstenmeyen Adam' İlan Etti", *BBC News*, 23 Kasım 2013.
- "Mısır Ülke Bilgi Notu", *TİM Ekonomik Araştırmalar*, Ekim 2023.
- "Mısır", *Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı*, 28 Eylül 2023.
- "Rusya'dan Hafter'e 'Paralı Asker' Desteği: 'Suriye'de Eğitilen 450 Savaşçı Libya'ya Gönderildi", *Euro News*, 26 Mayıs 2020.
- "Türk Dizilerinin En Büyük İthalatçıları İspanya, Suudi Arabistan ve Mısır", *İktibas*, 19 Şubat 2024.
- "Türkiye'deki Ezher Mezunları İstişare Toplantısında Buluştu", *Haber7*, 1 Haziran 2024.
- "Türkiye-Mısır İstikşafi İstişareleri Hk. Ortak Açıklama", *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı*.
- Ahmet Kavas, *Osmanlı Afrika İlişkileri*, Kitabevi, İstanbul, 3. Baskı, 2015.
- Ahmet Uysal, "Mısır'ın Libya'ya Askeri Müdahale İmkânı Var mı?", *ORSAM*, 22 Haziran 2020.
- Büşranur Begçecanlı, "Yunanistan-Mısır Anlaşması 'Türkiye'nin Yetki Alanlarına Tecavüz' Olarak Değerlendiriliyor", *Anadolu Ajansı*, 10 Ağustos 2020.
- Cihat Yaycı, *Mavi Vatan: Bir Harita ve Bir Doktrin Kitabı* Türkiye'nin Denizlerdeki Misak-ı Milli'si, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2022.
- Ece Göksedef, "Doğu Akdeniz: Oruç Reis ve NVTEX'ler, Türkiye-Yunanistan Gerginliğinde Nasıl Rol Oynadı?", *BBC News Türkçe*, 13 Ekim 2020.
- Emirhan Yılmaz, "Türkiye'nin Afrika'ya İhracatında Mısır Ön Planda", *Anadolu Ajansı*, 14 Nisan 2024.
- Erman Artun, "Ortak Türk-Mısır Halk Kültürü Ürünlerinin Araştırılması Üzerine Görüşler" *International Turkey Egypt Relations Symposium and Art Exhibition*, 2009, s. 1-3.
- Ferdi Bayat, "Türkiye ve Mısır'ın Karşılıklı Büyükelçi Atama Süreci Tamamlandı", *Anadolu Ajansı*, 23 Temmuz 2023.

- Fuad Fahmy, "Kavalalı Mehmed Ali Paşa: Osmanlı Valiliğinden Mısır Sultanlığına", *Vakıfbank Kültür Yayınları*, Birinci Baskı, 2020, s. 34-42.
- Genco Uysal, "Türk Yatırımcılar İçin Yıldızı Parlayan Ülke: Mısır", *Sektorum Akıllı İşler Dergisi*, 1 Nisan 2022.
- Hüseyin Özer, "Türkiye Mısır İlişkilerinin İki Ülke Turizmine Etkisi (2010-2017 yılları)", *Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi*, 2020.
- Ian Wafula, "Why Ethiopia is so Alarmed by an Egypt-Somalia Alliance", *BBC News*, 30 Ağustos 2024.
- İlhan Sağsen, "Türkiye-Libya Anlaşması: Doğu Akdeniz'de Jeopolitik Denklem Değişiyor", *Anadolu Ajansı*, 2 Aralık 2019.
- İsmail Numan Telci, "Türkiye – Mısır İlişkileri: İş Birliğinden Çatışmaya", -*Devrim Sonrası Mısır Dış Politikası*, ed. İsmail Numan Telci, SETA Vakfı İktisadi İşletmesi, Birinci Baskı, Ankara, 2018.
- Kaan Devecioğlu, "Türkiye--Sudan Relations in Post-Bashir Era" *Journal of Middle Eastern Studies/Ortadoğu Etütleri*, Vol. 15, No. 3, 2023.
- Kaan Devecioğlu, "Büyük Etiyopya Rönesans Barajı Çıkmazı: Sudan ve Mısır Yakınlaşması", *ORSAM*, 15 Mart 2021.
- Kaan Devecioğlu, "Gölgede Kalan İç Savaş: Sudan", *ORSAM*, 1 Temmuz 2024.
- Kaan Devecioğlu, "İsrail-Filistin Çatışmasına Kuzey Afrika Ülkelerinin Yaklaşımı ve Türkiye", *ORSAM*, 15 Ekim 2023.
- Kaan Devecioğlu, "Sudan Krizinde Yeni Boyut: Ordu ve Hızlı Destek Kuvvetleri Arasında Çatışma", *ORSAM*, 30 Nisan 2024.
- Muhammet Fatih Kabasakal, "DeFacto Mısır'da 32'inci Mağazasını Açtı", *Anadolu Ajansı*, 27 Mayıs 2024.
- Muhammet Tarhan ve Behlül Çetinkaya, "Türkiye-Libya Deniz Yetki Anlaşması, Her İki Ülkenin Egemenlik Haklarını Korudu", *Anadolu Ajansı*, 26 Kasım 2022.
- Muhammet Tarhan, "Türkiye-Libya Deniz Yetki Anlaşması Doğu Akdeniz'de Hak ve Dengeleri Güvenceye Aldı", *Anadolu Ajansı*, 26 Kasım 2021.
- Mücahit Aydemir, "Hafter'i Silahlandırmak İçin Servet Harcayan Birleşik Arap Emirlikleri Libya'da İstedğini Elde Edemedi", *Anadolu Ajansı*, 20 Mayıs 2020.
- Sara Creta, Nour Khalil, "Exclusive: Inside Egypt's Secret Scheme to Detain and Deport Thousands of Sudanese Refugees", *The New Humanitarian*, 25 Nisan 2024.
- Semih Bulut, "Atatürk Dönemi Türkiye-Mısır İlişkileri (1926-1938)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Vol. 26, No. 78, 2010, s. 535-560.
- SIPRI Arms Transfer Database.
- Şinasi Sönmez, "Cemal Abdün Nasır İktidarında Mısır Türkiye İlişkilerinin Türk Basınına Yansımaları (1954-1962)", *Atatürk Yolu Dergisi*, Vol. 11 No. 43, 2009, s. 491-516.
- Yusuf Özcan ve Enes Canlı, "Fransa, Libya'da Ekonomik ve Jeopolitik Emellerini Darbeci Hafter ile Korumanın Peşinde", *Anadolu Ajansı*, 1 Temmuz 2020.
- Zekeriya Işık, "19. Yüzyıl Osmanlı Dış Politikası Üzerinde İngiliz Tesiri" *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol. 4, No. 2, 2011, p. 45-61.

 www.orsam.org.tr

    [orsamorgtr](https://www.youtube.com/orsamorgtr)